SLOVENSKÉ NÁRODNÉ NOVINY

Ročník 28
9/2014
8. marec 2014

Cena 0,50 €

ZALOŽIL ĽUDOVÍT ŠTÚR 1. AUGUSTA 1845 VYDÁVA MATICA SLOVENSKÁ

KEĎ JE TVORCA CENÍN NEOCENITEĽNÁ CENINA Strana 4.

POULIČNÍ REBELI ZVRHLI JANUKOVYČOV REŽIM Strana 5.

SLOVENSKÚ VLASŤ SME ZMENILI NA AKÚSI KRAJINU Strana 6.

VYTRVALEC V KRIESENÍ HISTORICKEJ MŔTVOLY Strana 8.

VIEROHODNÝ KRÁĽOVSKÝ TITUL SVÄTOPLUKA Strana 10.

SLOVO O SLOVENSKU

Keď sa začal ten cirkus okolo bronzového Svätopluka na hradnom kopci, kde vraj nikdy nebol, necítil som sa dosť povolaný a podkutý v historických vedách, aby som sa pustil do jednačiek s tými sulíkovskými konskými handliarmi, čo mu vtedy kadečo merali, hanili aj hanobili – pre kríž robili nad ním kríž – a najmä upierali mu kráľovský titul rex. Pritom pochybovať o jeho hlave pomazanej mohli iba hlavy namazané či podmazané, lebo dobre vedeli o oslovení „môj jediný a najdrahší syn“, ktorým sa mu zaliečal aj pápež Ján VIII. A ak už im prekážala diplomatická familiárnosť, ktorou si vraj cirkevný otec – papa uväzoval všetkých veľkých a mocných onoho sveta k Petrovmu stolcu, bola tu predsa naporúdzi celá bula Industriae tuae a jej jednoznačný obsah. Ak im v ich protislovenskej horlivosti klala oči jej textúra či nebodaj šrafúra litier v nej, mohli sa pozrieť do Kosmasa, Fuldských análov, Reginonovej či Fredegarovej kroniky. Ak by nestačili ani pramene od Frankov, naporúdzi bol aj arabský učenec Ibn Rusta... Napokon sú tu aj novší bádači a pátrači vo vekoch dávnych: Marsina, Ďurica, Kučera, ale aj Martin Homza alebo Peter Mulík...

Zaráža ma podkupnosť oných kupcov, „čo už raz predali krajinu za koňa“, ale viac ma mrzí a uráža jedovatosť polemík, ktoré to potupné kšeftovanie s dejinami a našou národnou hrdosťou sprevádzali a stále sprevádzajú. Na zmienku o starých Slovákoch, ktorých nechcú vidieť iba tí, čo si zaprú aj nos medzi očami, reagoval istý Čech, ktorému ani nechcem prísť na meno, že ich okrádame o históriu, lebo sme nemali vlastné dejiny (!) Tomu pánovi, ale aj podobným nohsledom by som prial postaviť sa zoči-voči autorite a fyzickej i duchovnej monumentálnosti Ján Dekana, aby ho tým kydom natrel ako lajnom – ako to robil všetkým vedomým nactiutŕhačom pri vášnivých debatách v povestnom bratislavskom Kryme – a to nemusel mať pán akademik ani dve deci vína pred sebou... Nech to zopakujú pred vyššie spomínanými alebo pred Jozefom Vladárom, Titusom Kolníkom, Karolom Pietom či Pavlom Dvořákom, keď pôjde z vydavateľstva s novým vydaním Stôp dávnej minulosti pod pazuchou...

Emil SEMANCO

R - 2014012

NEOGRAFIA MARTIN

www.neografia.sk

ISSN 0862-8823 09

9 770862 882007

Pripomenieme si 1120 rokov od smrti veľkého vladára našich predkov

Kráľ starých Slovákov je viac ako symbol

Alexander GOCZ – Foto: autor

Oslavovaný v dielach štúrovcov, udržiavaný v pamäti národovcov až po dnešné časy, ale aj znevažovaný tými, pre ktorých je národná hrdosť takmer smrteľným hriechom. Niečím, čo nepatrí do globalizovanej a multikultúrnej Európy. Aj napriek všetkým tým mediálnym tlakom a posmeškom si 17. marca pripomenieme 1 120 rokov od smrti mocného vladára, kráľa Svätopluka. Čitatelia Slovenských národných novín iste majú ešte v živej pamäti doslova trápny spor, ktorý sa rozhorel okolo jazdeckej sochy kráľa Svätopluka na nádvorí Bratislavského hradu.

Terajšia opozícia rozpútala v niektorých médiách doslova kampaň plnú spochybňovania a očierňovania, ku ktorej sa pridali rôzni rýchlo kvasení odborníci na našu históriu, symboliku, ale aj na výtvarné umenie. Terč bol jasný a artiléria pripravená. Chvalabohu, ich delá strieľali len papierovými nábojmi a socha Svätopluka stojí tam, kde ju národne zmýšľajúci ľudia umiestnili.

■ PODPAĽOVANIE SPOROV

Aj keď bol Svätopluk označovaný v pápežskej bule za kráľa (rex), spomínané označenie muselo z nápisu na pomníku zmizнúť. Rovnako aj dvojkríž zo štítu, ktorý mal vladár na ramene, keďže sa objavili podpásové argumenty o spojitosti tohto symbolu s prvou Slovenskou republikou z rokov 1939 – 1945. Nasledovalo kádrovanie autora sochy, akademického sochára Jána Kulicha. S trochou zlomyseľnosti by sa dalo povedať, že organizátori tejto kampane boli nasrdení, že sa im nepodarilo umiestniť na dané miesto trebárs sochu Márie Terézie, ktorú do historického centra Bratislavy pretláčajú už pekných pár rokov. Súsošie štúrovcov zatiaľ ich tlaku odolalo a stojí na svojom mieste, súsošie svätých Cyrila a Metoda sa im na druhej strane podarilo úspešne zablokovať v už rozbehnutej realizácii. Zdá sa, že žabomyšie spory týkajúce sa sôch významných osobností našej slovenskej histórie sú doslova obrazom rozpoltenej spoločnosti, z ktorej malá, ale hlasná časť vytrvalo kričí a bojuje proti všetkému, čo by mohlo pripomenúť, že sme národ so svojou históriou a k nej patriacim veliánom. Fakt, že Svätoplukova ríša, zaznamenaná vo viacerých súdobých prameňoch, bola významným faktorom vtedajších európskych dejín, navyše niekoľkokrát spomínaná napríklad aj arabskými historikmi a cestovateľmi, je historicky neodškriepiteľný. Problém nastáva v okamihu, keď si Slováci podobne ako Angličania či Francúzi chcú pripomenúť kontinuitu dejín vlastného národa.

Socha kráľa Svätopluka pred Bratislavským hradom.

■ AKTIVITA MATICE

Je len logické, že myšlienka pripomenúť si výročie 1 120 rokov od smrti kráľa Svätopluka vzišla práve na pôde Matice slovenskej. Jej predseda Marián Tkáč oznámil médiám, že si 17. marca 2014 pripomenieme na Bratislavskom hrade pri toľko diskutovanej soche našej významnej dejinnej osobnosti, na čo sa viažu korene slovenského národa. Reakcie mediálnych šéfov boli poväčšine vlažné, na internete sa už objavili aj posmešné príspevky. Vec takmer nemysliteľná u našich južných susedov, ktorí na svojho náčelníka Vajka nedajú dopustiť. Na toho, ktorého práve slovanskí veľmoži Hont a Poznan spolu s nemeckým rytierom Vendelínom opásali mečom a český biskup, neskorší svätý Vojtech, ho pokrstil na Štefana, neskôr svätého a všeobecne uznávaného ako zakladateľa Uhorska.

■ SKROMNÁ SLÁVNOSŤ

Slávnosť je naplánovaná ako skromná, ale o to emotívnejšia, bez veľkých finančných nákladov a bombastických sprievodných podujatí. Ako to pre médiá povedal Drahoslav Machala: „Každý, kto sa ako Slovák cíti a kto chce zo svojich detí vychovať vlastencov, mal by sa zastaviť pri soche nášho veľkého a mocného vladára Svätopluka na nádvorí Bratislavského hradu, lebo 17. marca si pripomenieme 1 120 rokov od smrti Svätopluka a všetci vlastenci a matičiari sa na Hrade stretneme.“

3 OTÁZKY PRE:

Kristiána BEZÁKA, spolutvorcu dokumentu Misia bratov zo Solúna

Svätopluka ako kráľa zahraničie nespochybňuje

● Vatikánsky tajný archív je pojem – boli ste tam ako prvý?

Musím sa priznať, že táto skutočnosť bola pri samotnom nakrúcaní v Tajnom vatikánskom archíve podružná. Všetko sme robili v strese, lebo čas, ktorý nám bol naplánovaný, bol z hľadiska nášho dokumentu nedostatočný. Aj tak ďakujem Pánu Bohu, že sme to nakoniec aj vďaka sústredenosti a pracovitosti kameramana a osvetľovača nakrútili.

● Videli ste bulu pápeža Jána VIII., u nás bola predmetom prudkého verejného sporu?

Po obchádzaní a cielenom spochybňovaní obsahu tohto najvýznamnejšieho dokumentu našich dejín niektorými historikmi žijúcimi z daní našich občanov je takáto jedinečná príležitosť pre tvorcu dnes viac ako zaväzujúca. Bula Jána VIII. z roku 880 preukazuje, že Nitra je najstarším biskupstvom na území stredovýchodnej Európy, približne o sto rokov starším ako Pražské biskupstvo. Pápež v bule nariaďuje nitrianskemu biskupovi Vichingovi, aby vo všetkom poslúchal svojho arcibiskupa Metoda. Zároveň nariaďuje, aby sa Metodovi podriadili všetci duchovní – kňazi, diakoni, klerici a ľud žijúci na území Svätoplukovej dŕžavy – a ak tak neurobia, majú byť vyhnaní. Bulou sa však naplnili aj politické územné ašpirácie Pápežskej stolice.

● Videli ste originál slova rex v súvislosti so Svätoplukom?

Žiaľ, originál buly pápeža Štefana V. Quia te zelo fidei – kráľovi Svätoplukovi, existuje len v odpise z 10. storočia v cisterciánskom kláštore Heiligenkreuz v Rakúsku. Je však nespochybniteľné, že pápež Štefan V. oslovuje Svätopluka ako kráľa. Píše: Štefan, biskup, sluha sluhov Božích, Svätoplukovi, kráľovi Slovanov. List sa datuje rokom 885. Tieto údaje si dosiaľ nikto v zahraničí nedovolil spochybniť. Duplikát buly v Diecéznom múzeu v Nitre je každému dostupný.

Zhováral sa Dušan D. KERNÝ

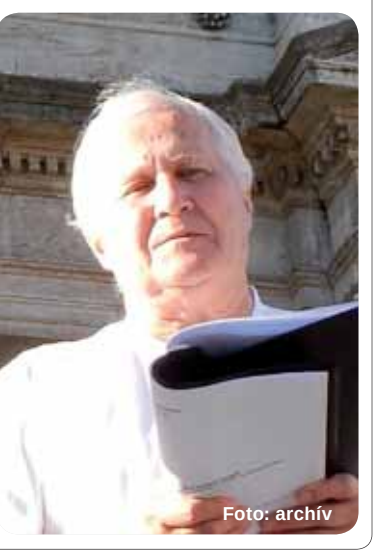

Foto: archív

V SNN 10/2013 SI PREČÍTATE

- Históriu prvej Slovenskej republiky 1939 - 1945 treba objektívne zhodnotiť historikmi
- Pred 75 rokmi sa zrodila prvá moderná slovenská štátnosť nášho národa
- Pri príležitosti storočnice prvej svetovej vojny sme sa rozprávali s Antonom Hrnkom

Na Morave je Svätopluk Veľký, v Prahe je aj navštevovaným kráľom všetkých Slovanov

Ako vidieť slovanské dejiny vlastnými očami

Dušan D. KERNÝ – Ilustračné foto: archív

Ak chcete vidieť kráľa Svätopluka na vlastné oči, treba navštíviť Veľtržný palác v Prahe. Tam je teraz umiestnená veľkolepá dvadsaťdielna Slovanská epopeja Alfonsa Muchu. Jeden z obrazov sa nazýva Zavedenie slovanskej liturgie: Chváľte Pána v rodnom jazyku. Svetoznámy secesný tvorca ho namaľoval v roku 1912 a práve na ňom je zobrazený kráľ Svätopluk.

Dlhé roky bola Muchova Slovanská epopeja tajným tipom, pretože bola v zámku v Moravskom Krumlove neďaleko Brna, lepšie povedané neďaleko rodných Muchových Ivančíc. Vtedy za starého režimu tu sídlila Stredná poľnohospodárska škola – v pôsobivom prostredí, ale primerane ošarpaná; obrovské obrazy šesť krát osem metrov boli sčasti vo veľkých sálach, sčasti v zámockej kaplnke. Ťažko si predstaviť tú púť dejinami. Človek vpadol z prostredia reálneho socializmu s jeho výzdobou, plagátmi a propagáciami popri cestách – v čom bol vtedajší Juhomoravský kraj v rámci československej federácie na prvom mieste – celkom na začiatok dejín našich národov. To bol najsilnejší zážitok. Prehliadka moravskokrumlovského zámku bola ohromujúca. Celé dejiny boli poňaté cez príbehy Slovanov od Rujany, historické deje v Bulharsku, Srbsku či bitku pri Grunwalde až po dejiny kazateľov v Čechách.

Jeden obraz Slovenskej epopeje.

■ **VEĽKOLEPÉ DIELO**

Silné scény. Medzi nimi obraz Chváľte Pána v rodnom jazyku, ktorý je nielen vynikajúce maliarske dielo, ale aj neznalý z neho vyčíta posolstvo scény, v ktorej sa číta pápežská bula v slovanskej pevnosti mužovi na prestole – Svätoplukovi. Na obraze sa vyníma starec ožiarený lúčmi slnka – arcibiskup Metod, je tam aj postava sv. Cyrila. Nad scénou Rastislav sprostredkúva čítanie pápežskej buly svojmu nasledovníkovi Svätoplukovi. Vtedy bolo návštevníkov na zámku poriedko. Ak s nimi šiel sprievodca, nezabudol pri obraze akosi mimochodom utrúsiť: A tu, hľa, náš kráľ Svätopluk. Po rokoch to už znelo nahlas a sebavedome od mladej dievčiny: A uprostred na tróne vidíte nášho kráľa Svätopluka.

Príbeh Muchovej Slovanskej epopeje je známy, namaľoval ho pre mesto Praha, to nenašlo vhodné priestory, počas vojny plátna v Prahe síce schovali, ale splesneli, až v päťdesiatych rokoch našli útočište na Morave. Tam boli do roku 2011. A opäť ich bolo možné vidieť, keď vypukla administratívna i mediálna vojna – spoločnosť Incheba, nový majiteľ zámku, chcela plátna premiestniť do Veľtržného paláca v Prahe – a to aj dosiahla. Moravský Krumlov sa bránil zo všetkých síl, až by sa to dalo nazvať moravsko-českým sporom. Mucha, práve tak ako Svätopluk a celá Slovanská epopeja boli aj symbolom nezískaného, ale prežívaného moravanstva. Zároveň sa naplno rozpútal spor o tom, či majú Česi dostatok vlastenectva, či sú schopní len v mene falošného európanstva popierať svoj slovanský pôvod a prináležitosť. Viedol sa mediálny spor o tom, či sú Česi – nie však Moravania – vôbec schopní byť národovcami. A na druhej strane sa objavilo zavrhovanie Slovanskej epopeje ako po všetkých stránkach – vrátane umeleckej – niečoho dávno prekonaného. No že je Svätopluk Veľký kráľom, že bol kráľom veľkej časti Slovanov v strednej Európe, kráľom veľkej ríše, popredným panovníkom európskych dejín, to nepodliehalo spochybňovaniu. Pravda až na to, že časť vedcov a verejnosti na Morave kritizuje „anachronický pohľad nacionálneho českého a slovenského dejepisectva“, pretože Svätopluk, samozrejme Veľký a samozrejme kráľ, bol moravský. Tak či onak, Slovanská epopeja je dnes vo Veľtržnom paláci a je úchvatná, ak nie strhujúca.

Svet umenia sa nasťahoval do budovy popradskej parnej elektrárne

Slávnosť pod tatranskými končiarmi

Dušan D. KERNÝ – Foto: Rudolf RABATIN

Sedemnásť rokov trvala obnova a prestavba pôvodne opustenej chátrajúcej stavby popradskej parnej elektrárne, kým nastala v polovici februára tá slávnostná chvíľa. Tatranskú galériu už doteraz známu, ba chýrnu desiatkami výstav, divadelných predstavení a hudobných produkcií otvorili v definitívne obnovenej podobe. Ide o jeden z najpôsobivejších galerijných priestorov v strednej Európe. Pri obnove technickej pamiatky na Slovensku nemá obdobu, včleňuje nás do stredoeurópskeho priestoru.

Vďaka dôvtipnosti galérie a architektov zachránili elektrárenský tehlový komín tak, že je prístupný. Stavba tak doslova rozširuje obzor a rozhľad. Slávnosť v Poprade sa dá merať úrovňou tatranských končiarov.

■ **NÁVRAT K HODNOTÁM**

Nejde len o stavbu, ale aj o výstavy senzačných umeleckých diel, za všetky pripomeňme trebárs majstra Zoričáka s jeho osobitým svetom skla. Cit pre tohto umelca svetového rangu bolo cítiť aj v programe Ján Zoričák sa vracia – návrat z Francúzska pod Tatry nám odhalil silu a rozmer výnimočného talentu. Rovnako výstava štyroch Rudavských, pričom socha majstra Rudavského je na mieste, kde sa stretáva svet – pred budovou OSN v New Yorku. Rudavskí vystavovali v cyrilo-metodskom roku a ukázali živú silu tejto kresťanskej kultúrnej tradície v národnej kultúre práve tak ako v modernom sochárstve. S Popradom a našou kultúrou pamäti bol spojený aj Návrat k prameňom K. Krajčovičovej v spolupráci s Múzeom židovskej kultúry, tento rok v marci TG pripravuje podobné podujatie pri 72. výročí prvého transportu židovských žien a dievčat do Osvienčimu.

■ **VÝNIMOČNÁ SLÁVNOSŤ**

Popradská slávnosť bola výnimočná výstavou Chlapec z našej ulice – rodáka Petra Polága, všestranného výtvarníka piatich remesiel, maliara, o. i. autora vitráží v kostole v Spišskej Sobote, jedného z piatich ilustrátorov, ktorým zverili výtvarnú časť nového vydania Svätej Biblie. O výstave napíšeme osobitne, je svedectvom premyslenej dramaturgie. Do posledného miesta naplnená hala elektrárne skandovaným potleskom dávala najavo uznanie žene, ktorá po sedemnásť rokov nahrádzala energiou predošlé turbíny – riaditeľke Tatranskej galérie, kurátorke výnimočných výstav Anne Ondrušekovej.

V Poprade sme videli rodinnú slávnosť, masu úprimných, ktorí nechceli chýbať pri potlesku pre pani Annu nielen ako tvorcu obnovy, ale aj ako človeka, ktorého pritom postihla nezahojiteľná strata. Nemohol chýbať ani takrečeno úradný krstný otec, štátny tajomník Ministerstva kultúry SR Ivan Sečík, pred piatimi rokmi bol totiž pri finančnom štarte definitívnej etapy obnovy.

Zrekonštruovaný objekt niekdajšej elektrárne – sídlo Tatranskej galérie v Poprade.

VŠIMLI SME SI

Malé Slovensko hýbe svetom. Na takú vetu by sme mohli byť hrdí. Už menej hrdí však môžeme byť na niektoré naše „šedé eminencie“, ukrývajúce sa pod rôznymi honosne znejúcimi nadáciami, fondmi a inými, zväčša anglicky nazývanými spoločnosťami.

Vývoz rozvratu a revolúcií, s. r. o.

Pre bežného človeka nie je pochopiteľné, z čoho žijú, keď navonok nič nerobia, iba sa tu a tam preproducírujú na nejakých čiastočne intelektuálskych a čiastočne až sektárskych podujatiach. A často lietajú za oceán na rôzne sympóziá, kolokviá a bohvie ešte ako nazvané školenia. Toho istého bežného človeka však zarazí naozaj už stará (z roku 2005), ale v kontexte udalostí na Ukrajine aktuálna informácia francúzskeho ľavicového periodika Le Nouvel Observateur. Slovensko patrí k najvýznamnejším vývozcom revolúcií v Európe. Moderne sa tomu vraví – vyvážame revolučné know-how. Po slovensky, občania Slovenskej republiky, niektorí, organizujú revolúcie priamo alebo nepriamo – napríklad na Balkáne, aj tú na Ukrajine. Organizujú ich v zmysle „usmernenia“ vývoja revolúcie tak, aby jej výsledkom bol nástup tej politickej sily, ktorú schváli financovatelia nadácií a fondov z USA a z Nemecka. To znamená, že niektorí naši „občania“ školia polovojenské jednotky, dávajú im lekcie v tom, ako rozvášniť dav, ako „zariadiť“ dostatočný počet obetí, aby sa vzbúrila verejná mienka. Francúzske noviny jedného z takýchto občanov menovali plným menom. A citovali. Môžu si to dovoliť. U nás to nie je celkom možné, pretože organizácia, ktorá ho zamestnáva, patrí k najbohatším na svete. A každý súdny spor by naše noviny zrejme prehrali. Francúzske noviny podrobne opísali jeho zapojenie v balkánskom konflikte a v predchádzajúcej „oranžovej“ revolúcii na Ukrajine pred rozpadom týchto regiónov na menšie územné celky. Slovensko sa teda stalo vyvrheľom európskej civilizácie a nepriamo krajinou, ktorá v civilizovanejšej podobe exportuje terorizmus, čo je inými slovami nerešpektovanie demokraticky zvolenej výkonnej moci aj s pomocou násilia. Desivé konštatovanie.

Ján ČERNÝ

Jobbik opäť ukázal arogantnosť na našom území

Slováci spolu s Maďarmi protestujú

Hnutie za lepšie Maďarsko, skrátene a ľudovo nazvané Jobbik, je radikálno-pravicová politická strana v Maďarsku. V jej politike sú prvky národného fašizmu, čo uznal aj maďarský súd. Jobbik navyše trvalo ignoruje súčasné geopolitické rozdelenie Európy a správa sa tak, akoby Slovensko (a nielen ono) bolo územne súčasťou Veľkého Uhorska.

Péter Pallér sa totiž predstavoval ako kandidát Félvideku. Politická agitácia extrémistickej strany sa uskutočnila na pôde dunajskostredského bábkového divadla, ktoré je príspevkovou organizáciou mesta. Aj preto je viac ako namieste pýtať sa, akým právom predstavitelia mesta Dunajská Streda povolili konanie takejto akcie a či z vlastného zaplatia režijné náklady.

■ **JE TO NEPRIJATEĽNÉ**

Tento jednoznačný postoj už počas konania akcie vyjadrili obyvatelia Dunajskej Stredy a tentoraz sa nedelili na tamojších Slovákov či Maďarov. Všetci slušní ľudia totiž ešte počas agitky Jobbiku vyjadrili nesúhlas a odpor proti tejto provokácii. „Je to hanba pre mesto, že dalo priestor extrémistom. Politika Jobbiku v nijakom prípade nemôže pomôcť maďarskej ani iným menšinám,“ povedal poslanec mestského zastupiteľstva za Most – Híd Marián Ravasz. Strana Most – Híd vzápätí vydala vyhlásenie, v ktorom ostro odsudzuje politickú agitáciu maďarských extrémistov v Dunajskej Strede. Zaujímavosťou je, že primátor mesta za SMK i riaditeľka kultúrneho strediska v Dunajskej strede zrazu mali po akcii záhadne skoordinovanú „dovolenku“.

„Je absolútne neprijateľné, nehorázne a zrejme aj v rozpore s medzinárodným právom, aby politická strana nejakého štátu robila predvolebnú kampaň na území iného štátu. Je to dôsledok stále trvajúceho pôsobenia exteritoriálnej legislatívy Maďarska. Z toho vyvstáva otázka, prečo v rámci medzinárodných právnych dohovorov a legislatívy štáty EÚ, Rada Európy, a to najmä bezprostrední susedia Maďarska, konečne oficiálne nezasiahnu proti takejto protiprávnej legislatíve,“ povedal pre SNN Viliam Komora, poradca predsedu MS pre národnostné vzťahy.

ČO INÍ NEPÍŠU

■ **POSTOJE DOMÁCICH**

Prinášame aj zaujímavý názor jedného z miestnych obyvateľov: „Je to veľmi pekná reakcia slovenských Maďarov (myslené na spoločný protest a vyhlásenie strany Most – Híd). Toto má podľa mňa budúcnosť. Vzniká dosť veľká skupina občanov s maďarskými aj so slovenskými koreňmi, ktorí budú pestovať a v úcte držať oba jazyky a obidve kultúry. A budú hľadať to pozitívne a zbližovať slovenský a maďarský národ.“ A o to predovšetkým ide všetkým občanom žijúcim na Slovensku bez ohľadu na ich národnosť.

Ivan BROŽÍK

Ukrajina na prahu vojny

Roman MICHELKO

Ukrajinská kríza je typickým príkladom, ako skreslene a povrchne naše médiá informujú o tom, čo sa tam deje, ako sa takmer vôbec nedozvedáme hlbšie pozadie sporu, ako málo vieme o skutočných motiváciách aktérov.

Poďme však ku genéze celej kauzy. Aby sme mohli pochopiť to, čo sa dnes na Ukrajine deje, musíme poznať hlbší kontext. Tak predovšetkým, Ukrajina je vnútorne veľmi rozdelená krajina. Kým jej západ hovoriaci ukrajinsky mal vždy jasné ukrajinské povedomie a bol vždy baštou či už exprezidenta Viktora Juščenka alebo Julije Tymošenkovej, ruskojazyčný východ a Krym boli minimálne v posledných desiatich rokoch baštou Strany regiónov Viktora Janukovyča. Volebné mapy sú úplne jednoznačné. V parlamentných či prezidentských voľbách bola krajina preťatá na dve časti v podstate bez enkláv a raz jedna polovica krajiny vládla druhej, a potom naopak. Podstatné je, že vždy až do dnešných dní to bola voľba alternatívna, že nikdy nebol víťaz dopredu jasný (ako napríklad v Bielorusku) a výsledky volieb sa viac menej akceptovali.

Samozrejme, zopár chybičiek krásy sa našlo aj v minulosti. O predchádzajúcom prezidentovi Viktorovi Juščenkovi sa nerozhodlo, ako to býva zvykom v druhom, ale až v treťom kole prezidentskej voľby, keďže druhé kolo sa opakovalo. Rovnako tesnú porážku v prezidentských voľbách uznala Julija Tymošenková len po silnom nátlaku svojho okolia, pôvodne ju nechcela uznať a chcela ju zvrátiť ľudovými nepokojmi.

Ak chceme pochopiť dnešok, musíme sa pozrieť na vývoj Ukrajiny aspoň od oranžovej revolúcie. Vtedy po už spomenutom treťom (opakovanom druhom) kole prezidentských volieb začal vládnuť oranžový tan-

KOMENTÁR

dem Juščenko – Tymošenková. Nádeje vkladané do tohto dvojzáprahu však boli veľmi skoro sklamané. Nenastal nijaký vzostup životnej úrovne, práve naopak, miera korupcie ešte viac narástla, akurát jednu skupinu oligarchov vystriedala druhá, možno ešte hrabivejšia. Ľudia veľmi skoro pochopili, že za novej vlády ich nič dobré nečaká. Navyše veľmi skoro nastal mocenský spor medzi prezidentom a premiérkou.

Tu treba zdôrazniť, že Julija Tymošenková nie je a nikdy nebola nijaká svätica. V divokých deväťdesiatych rokoch pôsobila ako podpredsedníčka vlády pre plynárenský priemysel, zásluhou čoho extrémne zveľadila svoje imanie. Megapodvod, pri ktorom astronomicky zbohatla, však neostal bez odozvy. Jej komplica z ruskej strany trestne stíhali, aj preto jej vymenovanie spôsobilo veľké diplomatické problémy. V čase, keď sa stala premiérkou Ukrajiny, bol totiž na ňu vydaný ruský zatykač a len pre diplomatickú imunitu mohla vstúpiť na pôdu Ruska. Nehovoriac o tom, že dodnes sa vedie proti nej vyšetrovanie, keďže je veľmi dôvodné podozrenie, že stojí za vraždou opozičného poslanca Jevhena Ščerbana, ktorý upozorňoval na jej prechmaty v polovici deväťdesiatych rokov.

Po štyroch rokov sústavných hádok, veľkej korupcie, poklesu hospodárstva nakoniec v slobodných voľbách ukrajinskí voliči poslali garnitúru z oranžovej revolúcie do opozície a vlády sa ujala Strana regiónov prezidenta Viktora Janukovyča. Pravdaže, ani o tejto vláde nemožno mať ilúzie. Bola možno rovnako skorumpovaná ako jej oranžoví predchodcovia, ale až do decembra 2013 bola moc skonsolidovaná. Neboli nijaké spory medzi prezidentom a premiérom, v polovici funkčného obdobia sa uskutočnili parlamentné voľby, ktoré ešte potvrdili Stranu regiónov ako politického hegemóna Ukrajiny.

Situácia sa zmenila, až keď Viktor Janukovyč odmietol na Vilniuskom summite podpísať zmluvu o partnerstve medzi Ukrajinou a EÚ. Paradoxne však dôvodom nebola ani tak podmienka EÚ, aby prepustil právoplatne odsúdenú Juliju Tymošenkovú, ale skôr ekonomická nevyhnutnosť. EÚ nebola schopná poskytnúť Ukrajine ani zďaleka takú pomoc ako Rusko. Dnešná ukrajinská ekonomika je pred kolapsom. Na to, aby sa odvrátil štátny bankrot, potrebuje Ukrajina do konca februára tridsaťdeväť miliárd dolárov a je otázne, či je v možnostiach EÚ jej pomôcť. O „pomoci“ Ukrajine už hovorí aj šéfka MMF Christine Lagardeová. Cena bude jasná – zvýšenie daní pre najchudobnejších, zvýšenie cien a naopak zníženie dôchodkov a miezd.

Zobúdzanie do smutnej reality

Roman KALISKÝ-HRONSKÝ

Prezident Slovenského olympijského výboru (SOV) František Chmelár tesne pred skončením XXII. zimných olympijských hier v Soči vyhlásil, že nemá dôvod meniť nič na svojom tvrdení, že hry boli dobre zorganizované a podmienky pre športovcov boli tiež výborné. „Boli sme a stále sme realistickí. Ja osobne sklamaný nie som, skôr naopak. Máme niekoľko pozitívnych výsledkov. Za mimoriadny úspech treba považovať zisk zlatej medaily Anastasie Kuzminovej.“

Nuž, neviem veru, nebyť tej jedinej medaily, potom by pán Chmelár bol už aspoň trochu sklamaný? Slovenskí športovci odovzdali na zimných olympijských hrách v Soči podľa šéfky výpravy Jany Gantnerovej všetko, na čo mali v danom momente. Tak teda, popravde, veľa toho nebolo...Iba minimum športovcov zo slovenskej výpravy, ktorá mala šesťdesiatdva súťažiacich a takmer rovnaký počet nešportujúceho personálu, sa dostalo na popredné miesta vo

POZNÁMKA

výsledkových listinách. Jedinou získanou zlatou medailou zachraňovala medailovú bilanciu slovenská biatlonistka Anastasia Kuzminová. Medzi úspechy Slovenska na ZOH 2014, aj keď bez zisku medailí, možno zaradiť okrem Kuzminovej aj umiestnenia zjazdára Adama Žampu, biatlonistu Mateja Kazára, miešanej biatlonovej štafety. Dovedna jedno prvé, dve piate a dve šieste miesta. O výbuchu hokejistov tu už ani netreba písať.

Treba však pripomenúť, že vedúca našej výpravy Jana Gantnerová sa vyslovila pred olympiádou, že odhaduje počet našich vybojovaných medailí na štyri. Spoločne s ňou snívalo možno celé športové Slovensko. Prebudenie bolo bolestné, sny vystriedala tvrdá realita. Jednotlivé zúčastnené športové zväzy majú v blízkom období po návrate zo Soči pripraviť analýzu vystúpenia svojich športovcov na zimných olympijských hrách. Po skompletizovaní všetkých správ zhodnotí ZOH 2014 valné zhromaždenie Slovenského olympijského výboru.

Napriek slovám šéfa SOV Chmelára a vedúcej výpravy Gantnerovej, ktoré znejú ako chlácholenie verejnosti a zakrývanie reálneho stavu slovenského olympizmu, medzi odborníkmi nad výsledkami našej výpravy nevládne spokojnosť. Opäť sa potvrdilo, že Slovensku chýbajú viacerí špičkoví športovci. So svetovou elitou na bielych svahoch či ľadových plochách držia krok len niekoľkí jednotlivci. Slovenská výprava zaostala výrazne aj v porovnaní s okolitými krajinami, keď Česko, Poľsko i Slovinsko majú za sebou veľmi úspešné pôsobenie na zimnej olympiáde. Už po predchádzajúcej zimnej olympiáde v kanadskom Vancouveri sa verejne ozývali hlasy s otázkami, či vôbec za Slovensko bude mať kto ísť do Soči reprezentovať tak, aby sme neutŕžili hanbu a aby športovci neboli označovaní za dovolenkárov, ktorí išli do Ruska iba na výlet. Podobné myšlienky sú ešte vo vyhrotenejšej podobe aktuálne aj teraz pri pohľade na budúce ZOH v juhokórejskom stredisku Pjongčang 2018.

Ak súčasný manažment olympijského športu na Slovensku chce pokračovať v snívaní aj do budúcnosti, prinesie to len prebúdzania sa do smutnej reality v ďalších olympijských cykloch.

SPOZA OPONY

Prečo spomínať na olympijské Soči

Dušan D. KERNÝ

Kuzminová je doma. Zaživa v Bystrici, po smrti v nebi. Spomínať na Soči treba azda aj kvôli športový redaktorom. Marcel Merčiak sa blysol ako zvyčajne, ale na záver aj komentárom. Hovoril o potrebe až nevyhnutnosti, aby sa šport dostal do stredu verejného záujmu. Myslím si, že ho dobre chápem. Pamätám si ako bývalý rozhlasák, ktorým ešte v kútiku srdca stále som a zrejme do posledných dní budem, na žiacky pohár čs. rozhlasu na Slovensku – tak sa vtedy volalo RTVS – a jeho dušu Gaba Zelenaya. O masovej žiackej ľahkoatletickej olympiáde od školských, okresných, krajských kôl až po celoslovenské vyvrcholenie sa vtedy muselo hovoriť preto, lebo podporovaný masový šport jestvoval!

Pamätám si na výkon Marky Zavarskej, prvej slovenskej športovej rozhlasovej reportérky s vybrúseným jazykom prinajmenšom ako Gabo – vedeli pohnúť štadiónmi, školami, masami žiakov, masovým záujmom o šport. Preto fandím slovám, s ktorými sa Marcel Merčiak lúčil v poslednom vstupe zo Soči – tlakom na to, aby šport dostal v našej novej spoločnosti a nových spoločenských pomeroch, ktoré sa vytvorili za posledných dvadsať rokov v tejto Slovenskej republike, skutočne to miesto, ktoré mu náleží – a to od raných detských, školských čias budúcich Žampov.

Dnes sa pod obrovským plagátom bratov Žampovcov, ktorý visí už dávno na konci zjazdových dráh na ich požičovni lyží v Tatranskej Lomnici, nikto nečuduje, keď sa tam necháte fotografovať. Adam sám je dojatý vrelým privítaním športovcov v Banskej Bystrici, veď je aj väčšia ako jeho Kežmarok. Olympiáda nám opäť ukázala kvalitu športovej žurnalistiky, osobitne to teší v prípade verejnoprávnej RTVS, bol to výborný výkon, dobre sa počúvali besedy moderátorky Hargašovej, v nich sa prejavila jej hlavná sila, jej rozhovor s našimi už nepretekajúcimi biatlonistkami rozšíril obzor tak laickej, ako aj odbornej verejnosti. Veď biatlon je z rozličných dôvodov tiež v centre pozornosti.

Doslova ma nadchol bielovlasý Jozef Jarkovský, z hlasu ktorého priam vyviera energia a senzačný, nenapodobiteľný štýl, pokiaľ ide o olympiády od Lillehammeru, teda od roku 1994! Ale tiež po mnohé športové víkendy. Vždy, keď počúvam tohto Košičana, uvedomujem si, akí sú športoví novinári nádenníci mikrofónu, koľko sviatkov-piatkov zo života do toho dali, vlastne tým žili a žijú – veď Jarkovský je už šesťdesiatnik a stále mu to ide! Tak ako keď človek počúva zamatový hlas iného veterána – Stanislava Dutku. A senzácia! V Deň materinského jazyka dal veľmi dobre počúvateľný ranný moderátor Roman Bomboš slovo Karolovi Polákovi a ten hovoril o prznení slovenského jazyka v rozhlase, o jeho nehanebnom zaprasení. Karol Polák sypal jeden príklad za druhým a skončil riadnym kladivákom: v slovenčine médií je dnes, po dvoch desaťročiach samostatnosti viac bohemizmov, viac sa preberá z češtiny ako v čase spoločného štátu!

Aj táto poznámka hovorí o vytrvalej tradícii kvality športovej žurnalistiky na Slovensku. A aký drastický je rozdiel, keď sa pozrieme na zahraničnopolitických spravodajcov! V pohnutých časoch Ukrajiny majú na Slovensku monopol českí, slovenských niet. Nikto nepripomína smrteľný hriech: zrušenie desaťročia budovanej siete slovenských zahraničnopolitických spravodajcov vedením Zemková/Machaj/Sámelová. Protestoval vtedy tak Laco Ťažký, ako aj uznávaný historik rozhlasu Vladimír Draxler a mnoho iných. V športovej žurnalistike sa udržuje latka náročnosti a v zahraničnopolitickej nie. Prečo?! To je otázka pre manažérov, pre novinársku obec a spoločnosť. Možno sa uspokojiť na Slovensku aj v tomto so zahraničným mediálnym monopolom, keď sa dookola svet tak dramaticky vrtí?

SEBAOBRANA

Slováci si v súčasnosti radšej v bankách sporia, než by si vo väčšej miere od finančných domov peniaze požičiavali. Aj preto stále patríme medzi typicky sporiace národy, čo ukázal najnovší prieskum v strednej a vo východnej Európe. Skúmanie finančného správania verejnosti najmä na tému ako ľudia využívajú bankové a poisťovacie služby, prebieha kontinuálne už od roku 2000.

Národ sporivcov

„Dynamika rastu pôžičiek a úverových produktov je v súčasnosti na Slovensku dosť mierna. Najzaujímavejším trendom, ktorý bol zaznamenaný v roku 2013, bola optimalizácia úverov," uviedla v prieskume agentúra Gfk. Slovenskí spotrebitelia v snahe znížiť výdavky na finančné produkty a služby v minulom roku hľadali najmä výhodnejšie podmienky, v ktorých by prefinancovali svoje staršie úvery. Išlo najmä o prenesenie si hypotéky alebo úveru na bývanie po skončení fixácie do iného peňažného ústavu. Zvýšil sa aj počet takzvaných konsolidácií úverov, keď viaceré úvery bankám, ale aj lízingovým či splátkovým spoločnostiam boli vyplatené z jedného nového úveru, ktorý je však pre klienta výhodnejší spravidla nižšími splátkami prerozdelenými na dlhšie časové obdobie splácania.

Prieskum tiež ukázal, že spotrebitelia v strednej a vo východnej Európe majú veľmi odlišné zvyklosti, pokiaľ ide o využívanie pôžičiek a sporiacich produktov v jednotlivých krajinách. Výrazne sa odlišujú najmä štyri blízke krajiny – Česká republika, Slovensko, Nemecko a Rakúsko. Nejde len o to, že v týchto štátoch má minimálne polovica populácie založený vlastný účet, kam ukladá peniaze, ale počet osôb so sporiacim produktom je tu tiež značne vyšší ako počet ľudí, ktorí majú bankovú pôžičku. Na čele sú Nemecko a Rakúsko s viac ako trojnásobným množstvom sporiacich účtov oproti pôžičkám. V Českej republike a na Slovensku sa pomer sporenia k úverom blíži k dvojnásobku.

V Slovinsku, Macedónsku a Chorvátsku však svoje úspory ukladá do bánk iba približne dvadsať percent ľudí. Na druhej strane Srbsko, Ukrajina a Turecko zase dominujú v rebríčku krajín, kde počet osôb, čo čerpajú dlh, výrazne prevyšuje počet ľudí so sporiacim produktom. Srbsko je tiež krajinou s najmenším počtom osôb, ktoré si ukladajú peniaze do bánk, lebo iba necelé tri percentá respondentov v prieskume uviedlo, že majú svoje úspory v banke.

V porovnaní s finančnými trhmi vyspelých štátov v niektorých menej rozvinutých európskych krajinách je zvykom, že v bankách sporí menej ľudí. Neznamená to však, že títo ľudia nemajú úspory. Iba si ich neukladajú v bankách, čo je zrejme výsledok nedôvery populácie k finančným domom.

Pre Slovensko je dobrou správou, že finančná gramotnosť sa u nás postupne zvyšuje a výsledkom toho je aj fakt, že obyvatelia sa usilujú nájsť rozumnú rovnováhu medzi čerpaním rôznych druhov pôžičiek a úverov na jednej strane a vytváraním vlastných úspor na strane druhej. Ešte by bolo dobre konečne urobiť poriadok s takzvanými nebankovými finančnými subjektmi, a tým aj zabrániť narastaniu exekúcií, ktoré doslova likvidujú budúcnosť veľkej skupiny menej solventnej časti slovenskej spoločnosti.

Robert LANDIS

S Martinom Činovským o pozícii prvotvorcu slovenských známok

Tvorca cenín ako neoceniteľná cenina

Zhováral sa Emil SEMANCO – Foto: autor

Pred desiatimi rokmi som v profilovej črte Neoceniteľná cenina do publikácie Najkrajší kút napísal o docentovi Martinovi ČINOVSKOM, PhD., že si najprv dobre obzrie, čo neskôr vyryje do kovu. Z oceľovej platničky hrot rydla vylúpne stružlinku z motívu na budúcej známke. Vlásočnicovú linku už nemožno korigovať, zmeniť, nijaký zmizík ju už odtiaľ nedostane... Nemyslel som však na pracovný postup, ale na spôsob, ako sa tento náš uznávaný tvorca oboznamuje s námetom budúcej známky – doslova ho zažije – a túto svoju pedantnosť prenáša aj do ďalších svojich profesijných a umeleckých orientácií či už v pedagogickom pôsobení, v hudobnom a muzikantskom objavovaní aj vo voľnej výtvarnej tvorbe. Nič na tejto starostlivej príprave, na osobnom bezprostrednom dotyku a skúsenosti nezmenil fakt, že mu medzitým do galérie pôct a ocenení pribudol francúzsky rad Rytiera umenia a literatúry a najnovšie aj Pribinov kríž I. triedy.

Docent Martin Činovský

● Dopovedzme teda, ako sa rytca a výtvarníka zmocňuje inšpirácia a ako sa on zmocňuje toho, čo sa stáva umením. A aj keď to jeho dielko nie je veľké – zvyčajne má len niekoľko štvorcových centimetrov, predsa je uznávaným a výrečným poslom svojej krajiny...

Môj učiteľ Albín Brunovský hľadel na známku ako na výtvarnú šancu povedať veľa na malej ploche. Držím sa toho prakticky od roku 1986, keď som vytvoril svoju prvú známku MS vo volejbale žien, Praha. Odvtedy ich počet prevýšil stopäťdesiat. Na mnohých sú pamätihodnosti alebo prírodné jedinečnosti Slovenska. Mám zásadu, že si idem najprv obzrieť, čo bude neskôr na oceľovej platničke a na zúbkovanom obrázku. Nezháňam dajaké fotky, prospekty alebo iné predlohy, chcem tie miesta, námety, motívy vidieť, zažiť. A tak sú z toho rodinné výlety, túry aj pobyty. Moja dcéra zavše frflala, prečo si povedzme nenaplánujem známku koraly Červeného mora... Dokonca aj nášho psa vláčime so sebou. Hovoríme mu pes vlastivedec. Ten bol vari štyrikrát vo Vlkolínci, keď som pripravoval známku o tamojšej rezervácii ľudovej architektúry. To sa daktorému Slovákovi nepodarí za celý život. Tak to bolo aj so Spišským hradom a slovenskými jaskyňami v dedičstve UNESCO, ku ktorým nedávno pribudli známka Dobšinská ľadová jaskyňa, Chata pri Zelenom plese aj Malá Studená dolina v edícii Krásy našej vlasti.

● Vo vašom pocitovom zemepise by sme mohli listovať dlho. Na jeho začiatku je nedeľa 8. marec 1953 (MDŽ) a Levoča, kde ste uzreli svetlo sveta. Tatry a Spiš sú vaše srdcovky, čo vidno aj na známkach odtiaľ. Za všetky aspoň Vodopády Studeného potoka, Ľubovniansky hrad alebo skvelá transpozícia Sťatia sv. Jakuba z rovnomenného levočského chrámu v emisii Umenie. Vráťme sa však ešte k profesorovi Brunovskému, ktorý vám ako premiantovi odporučil École Nationale Supérieure des Arts Décoratifs v Paríži aj ašpirantúru u skvelého rytca Josefa Herčíka v Prahe. Ďalšie plusy vo vašom odbornom raste priniesla aj stáž v Štátnej tlačiarni cenín v Périgueux vo Francúzsku. Ako spoluautori ste sa podpísali pod krásnu známku k 125. výročiu Matice slovenskej, ktorá má zaujímavý osud...

Ceniny zavše sprevádzajú zaujímavé súvislosti a osudy. Štát pozorne zvažuje, či „vychová" rytca, ktorý potom bude vyrábať matrice bankoviek ako peňazokazec. Dlho som mal pocit, že sa na mňa hľadí aj takto. Preto bola dráha, ktorú mi predznačil Albín Brunovský, aj voľba pedagogického pôsobenia (vyše štyridsať rokov na VŠVU) celkom prijateľná. Bol som dlho jediný, čo si vedel známku nakresliť aj vyryť. Tú našu spoločnú – k výročiu Matice slovenskej so symbolickou podobizňou devy s vencom kvetov vo vlasoch – vyhlásili za Známku roka 1988 v pražskom hoteli Jalta. Československo bolo rešpektovanou známkovou veľmocou s povestnou českou grafickou a ryteckou školou, čo podmieňovala aj skutočnosť, že štátny tlačiarenský monopol cenín bol v Prahe. V tom roku pri Vltave hostili Svetovú poštovú výstavu a českí kolegovia sa pochopiteľne chceli pred takým fórom predviesť v najlepšom svetle. Slováci im trochu tienili... Aj keď by sa dalo rovno povedať, že sme im pili krv.

● Nebolo to prvý raz a ani naposledy, čo ste sa ocitli v takejto nebratskej pozícii. Predsa ste už o necelý rok sedeli v Prahe ako expert v komisii, kde sa rozhodovalo o nových bankovkách. Tuším práve tam je začiatok vašej najznámejšej známkovej realizácie s vyobrazením štátneho znaku nového štátu s dvojkrížom a trojvrším, ktorý vznikol 1. januára 1993. Ľudia, čo na bratislavskom Námestí SNP oslavovali onoho pamätného Silvestra, zostali čakať na prvú známku samostatnej Slovenskej republiky až do druhej popoludní, keď ju začali predávať. Rad záujemcov sa ťahal od Hlavnej pošty až po tunel v hradnom kopci...

Jedného dňa sa v tej pražskej komisii objavil výtvarný návrh bankovky Jan Amos Komenský – 200 Kč, dvěste korun českých. To ma utvrdilo, že sa schyľuje k rozdeleniu Československa. A tak som začal vyvíjať určité aktivity u nás doma, aby – ako sa vraví – sme v hanbe nezostali, a ak vznikne Slovenská republika, aby mala svoje ceniny, známku... A bolo toho dosť, čo nový štát potreboval!

● A čo teraz?

Stále učím na dvoch vysokých školách. Vo „voľnom čase" komponujem. Mojich skladieb je tak na dve CD, k tomu džingle, zvuky, ruchy, zvučky... Keď sa nevenujem muzike, maľujem. Pred pár dňami som urobil skúšobný odtlačok známky Štefanovi Osuskému a rozpracovaný mám výtvarný návrh známky Andrejovi Hlinkovi, ktorý bude mať v septembri 150. výročie narodenia. Vyjdú ešte v tomto roku. No a uvidíme, ako to bude s novým prezidentom...

● Na tie už má Činovský monopol?

Nie, nie (smiech). Vždy sa súťaží, len doteraz to tak vypálilo, že realizáciou oficiálnej známky nového prezidenta SR zakaždým poverili mňa...

Hold obetavosti matičiarov

Drahoslav MACHALA

Rozmýšľal som nad tým, aký je to vlastne druh ľudí, ktorí veľkú časť svojho voľného času venujú tomu, čo je prospešné pre slovenský národ... Matičné spolkové hnutie je unikátny jav. Je to fenomén, ktorý len málokto vie vysvetliť, ak v tomto utilitárnom svete, kde sa všetci ženú najmä za peniazmi, existuje veľká skupina prirodzene nadšených ľudí, ktorí pociťujú potrebu nezištne odovzdávať vlastné schopnosti svojej vlasti.

Nedávno som bol na Oblastnej rade Matice slovenskej v Novom Meste nad Váhom. O každom z jej členov by sa dala napísať pekná esej. Dávnejšie som spoznal Ľudmilu Pavlíkovú z Dubnice, ktorá sem prichádza napriek tomu, že žije v inom okrese. Sledoval som ju, ako ju trápia veci okolo nás, ako by chcela vyriešiť všetky problémy, ktoré sa aj v našom spolkovom hnutí nahromadili. Preto som povedal aj pár dobrých správ, že Matica slovenská už prekročila ten najťažší čas a postupne sa vracia do svojho pôvodného stavu, keď začína vládnuť nová dôvera a keď sa ľudia sústreďujú opäť na prácu. Práve takí ľudia, ako je Ľudka Pavlíková, sú pre matičné hnutie soľou slovenskej zeme.

Zoznámil som sa aj s Ľudmilou Palcutovou, predsedníčkou Miestneho odboru Matice slovenskej z Čachtíc. Žije skromne, ale bez matičných aktivít by si nevedela predstaviť vlastný život. Práve ona je dôkazom toho, ako si v miestnych pomeroch vedia nájsť k sebe cestu matičiari a starostovia obcí, ktorí chápu, že bez kultúry, bez kultúrneho pohybu by slovenské dediny celkom spustli. Ľudka Palcutová našla nezištnú pomoc u starostky Obecného úradu v Čachticiach Anny Ištokovej. Spoločne už dve desaťročia pripravujú skvelé podujatie – spomienku na zasadnutie – slávnu sednicu Tatrína z 10. augusta 1847, keď sa na čachtickej katolíckej fare stretli bernolákovci a štúrovci, aby podporili presadenie Štúrovej slovenčiny v slovenskom spoločenskom aj politickom živote. Po tejto významnej udalosti pomenovali aj základnú školu Čachticiach.

O ČOM JE REČ

V Dolnom Srní je predsedom MO MS Ing. Ján Havalec, CSc., a v Kálnici Ing. Miroslav Borcovan, ktorý pôsobil dlhé roky v tejto dedine ako starosta obce. Je to muž, ktorý úzko spolupracoval s výtvarníkom Milanom Stanom aj pri vydávaní kníh, ktoré mapujú historické dejiny obce Kálnica a stopy, ktoré tu zanechal beckovský rodák Jozef Miloslav Hurban. Stretol som sa tu aj s Mariánom Lackom – bratom historika Jána Lacka –, ktorý vedie miestny odbor Matice slovenskej v Modrovej. Prišiel aj s manželkou a spoločne sa zamýšľali sa nad tým, aký neraz nevďačný je vzťah mladých ľudí k našej slovenskej vlasti.

Osobitným entuziazmom vyniká bývalý starosta Ing. Stanislav Zamec, rodák zo Zemianskeho Podhradia, ktorý je však predsedom Miestneho odboru Matice slovenskej v Bošáci. Aj v týchto dvoch obciach tento rok chystajú niekoľko zaujímavých podujatí. Okrem pripomienky Roka kráľa Svätopluka a Andreja Hlinku sa tu sústredia na historické udalosti a osobnosti, ktoré hýbali Bošáckou dolinou. Bošácki matičiari si chcú v marci 2014 pripomenúť najmä 165. výročie narodenia veľkého slovenského bibliografa a rodáka zo Zemianskeho Podhradia Ľudovíta Vladimíra Riznera (1849 –1913), ktorý býval aj regenschorim v evanjelickom zbore a v kostole, v ktorom sa zoznámili Ľudovít Štúr s Adelkou Ostrolúckou. No nesporne najväčším prekvapením, ktoré inžinier Zamec chystá na jeseň, bude inscenácia histórie, lebo uplynie stošesťdesiatpäť rokov, čo Ľudovít Štúr a Jozef Miloslav Hurban práve pri spomínanom evanjelickom kostole verbovali dobrovoľníkov z celej Bošáckej doliny, ale aj z okolitých dedín – zo Bziniec, z Moravského Lieskového či z Lubiny – do Slovenského povstania. Konanie matičiarov vytvára silnú väzbu na slovenské dejiny, oživuje tradície a ukazuje, koľko príkladov skvelých osobností majú Slováci, aby mohli nasledovať ich skutky. Preto si činy každého matičiara, ktoré venuje slovenskej vlasti vo voľnom čase, veľmi vážim!

ROBERT FICO: „VZŤAH K ŠTÁTNOSTI JE U PREZIDENTA ZÁSADNÁ VEC“

Foto: TASR/Š. Puškáš

Prečo dvojnásobný premiér nekoaličnej vlády kandiduje na post prezidenta?

Pretože som dospel k presvedčeniu, že práve v tomto období viem našej krajine poskytnúť viac na poste prezidenta. Aby som to vysvetlil. Som presvedčený, že Slovensko v neistých časoch, v ktorých žijeme, či hovoríme o drobení strán, prejavoch extrémizmu alebo o nepokojoch v iných krajinách, potrebuje na poste hlavy štátu istého politického lídra krajiny. Tento líder by mal vďaka dostatočným politickým, aj štátnickým skúsenostiam, prirodzenej autorite, znalosti domácich pomerov, dobrým vzťahom so sociálnymi partnermi a zmyslu pre sociálny dialóg v prvom rade vytvárať všetky predpoklady na to, aby bol v našej krajine pokoj a stabilita. Aby sa názorové a záujmové rozpory riešili za stolom, a nie na ulici. Lebo len tak dnes môžeme ako krajina napredovať. Toto vidím ako hlavnú úlohu prezidenta a na ňu sa cítim pripravený. Rovnako chcem ponúknuť osobné kontakty s európskymi a so svetovými štátnikmi, ktoré som si vybudoval a ktoré môžu krajine veľmi pomôcť, pretože zahraničná politika je kľúčovou agendou prezidenta.

Dôležitým kritériom dobrého výkonu funkcie prezidenta Slovenskej republiky je vzťah kandidátov k našej štátnosti. Súhlasíte s týmto tvrdením?

V tomto sa určite zhodneme a ja nechcem hodnotiť mojich súperov, lebo vzťah k štátu, k jeho svojbytnosti musí vychádzať z vnútra danej osoby, teda ak tam tento vzťah je. A on sa musí preukazovať konkrétnymi činmi, nie predvolebnými rečami. Určite nechcem porovnávať kandidátov, len pripomeniem za seba, že som bol spolu s prezidentom Ivanom Gašparovičom jediným politikom na národnej úrovni a jediným prezidentským kandidátom, ktorý pred 20 rokmi podporil kroky vedúce k vzniku samostatnej Slovenskej republiky, Deklaráciu SNR o zvrchovanosti Slovenskej republiky a Ústavu SR. Podporil som integráciu Slovenska do Európy, prijímali sme euro, Slovensko vstupovalo do Schengenu za našej vlády, neskôr sme bojovali s krízou, tiež s plynovou krízou. Aj súčasná vláda si ako jednu z priorít, na ktorej – dnes už môžem povedať – úspešne pracuje, stanovila udržať Slovensko v perspektívnom jadre Európy, pretože od toho bytostne a životne závisí úspech našej krajiny. Vzťah k štátu sa teda prejavuje činmi, treba ho však praktizovať aj uctievaním našich národných tradícií, či už odkazu Cyrila a Metoda, SNP a ďalších. Dôležitú úlohu prezidenta teda vidím tiež v upevňovaní pozitívneho prirodzeného vlastenectva.

Foto: ©LP

R - 2014013

Ukrajina stojí na historickej križovatke, ako sa rozhodne?

Pouliční bojovníci zvrhli režim

Peter JÁNOŠÍK – Karikatúra: Andrej MIŠANEK

Krvavé udalosti v Kyjeve priniesli dosť ťažko pochopiteľnú otázku, ako je možné, že jediná zmena stratégie vlády prezidenta Viktora Janukovyča viedla k takej psychóze celého národa, ústiacej do bratovražedného boja. Dosť málo uvážený krok nasmerovať Ukrajinu do Európskej únie a ešte menej uvážené rozhodnutie to odvolať a pripútať sa k Moskve, ktorá poskytla miliardy, kým Brusel iba milióny, viedol k vzplanutiu vášní, ktoré sa normálnou cestou neupokoja zrejme nikdy.

Ukrajinci velebia vlasovcov, ktorých neuznával ani Hitler, ani Stalin, a aj teraz hrozí, že zostanú visieť kdesi uprostred. Krajinu rozdeliť nechcú, ale daktoré regióny už k tomu smerujú... Ukrajina je najväčší európsky štát, pravda, ak nerátame Rusko. A už za socializmu boli Ukrajinci najväčší nacionalisti v Európe. Reminiscencie Malorusov na Veľkorusov preto vždy boli negatívne. Ukrajina je obilnica Európy, jej úrodnú černozem fašisti nakladali na vagóny a odvážali do ríše.

■ NOČNÝ MOTÝĽ

Aj preto si časť Ukrajincov verí, že v Európskej únii obstoja. Ibaže leitmotívom klasickej ruskej literatúry je príklad nočného motýľa, ktorého láka plameň sviečky, v ktorom napokon zhorí. Tak ruskí literárni klasici varovali svoju šľachtu, aby nebažila po Západe – vtedy bolo v móde Francúzsko – a držala sa ruskej pôdy a sedliaka. Ukrajinci hrajú vabank – v Únii môžu uspieť, ale môžu aj zhorieť ako onen motýľ. Časť z nich istotne. Už im nejde iba o primknutie sa k Bruselu, ale o likvidovanie celej filozofie vládnutia doteraz zvolených politikov. Nechcú ani Viktora Janukovyča, ani Juliju Tymošenkovú. Najväčší rebel a vodca bojovnej opozície na Majdane Vitalij Kličko má trvalý pobyt v Nemecku a on v marazme, ktorý by Ukrajina mala prekonať na ceste do EÚ, nevidí nijaký problém, najmä keď Brusel otvára svoju náruč.

Ukrajina stojí na historickej križovatke, s akou nemá tento dnes už slobodný národ skúsenosti. Dosiaľ za nich rozhodovali iní, teraz sa musia k tomu pribrať sami. A ukazujú sa im rozličné lákadlá, ktoré v čase, keď štátna pokladnica je prázdna a hospodárstvo zhumpľované, budú pre nich osudné. Americké ministerstvo financií poslalo do Kyjeva skupinu expertov, aby zmapovali ekonomickú situáciu v krajine a ukázali možné východiská, pravda, výhodné pre Spojené štáty americké. Podobne sa správa Európska únia, ktorá už Kyjevu prisľúbila dvadsať miliárd dolárov, ale Ukrajina potrebuje tridsaťpäť miliárd. Šéf ruskej diplomacie Sergej Lavrov varoval tak USA, ako aj Európsku úniu, aby k Ukrajine nepristupovali systémom, „keď nechcete nás, tak ste proti nám“. Ministerstvo zahraničných vecí USA vzápätí varovalo Moskvu, aby nezasahovala do vnútorných záležitostí Ukrajiny, ale realita je taká, že Rusko má teraz suseda, kde vládne bezvládie a kde sú ohrozené životy a zdravie ruských občanov Ukrajiny.

■ MOSKVA NEROZUMIE

Moskva, ale aj demokraticky rozhľadený občan, či už európskeho alebo aj amerického razenia, len ťažko pochopí, že v podstate pár desiatok tisíc demonštrantov zmenilo režim. Janukovyč mal síce totalitné spôsoby, ale bol demokraticky zvolený a napriek tomu, že sa vzdal, chcú jeho hlavu. Ako by postupovali západné demokracie, keby im radikáli a politická opozícia ničili mestá? Náznak toho sme videli na prípade rumunských Rómov, čo sa húfne prisťahovali do Francúzska a vtedajší prezident Sarkozy s nimi nijako nezaobchádzal v rukavičkách. Jednoducho ich z krajiny vyhnal. Pred dvoma rokmi antiglobalistickí aktivisti obsadili Wall Street a štát si celkom hravo s nimi a s ich stanmi poradil. Preto Moskva súčasnému dianiu na Ukrajine nerozumie, pochybuje o legitimite nových ukrajinských predstaviteľov a čuduje sa, že ich v daktorých štátoch uznali. Posledné slová Janukovyča pred rezignáciu boli: „To, čo sa teraz deje v parlamente, je banditizmus. Nie je to opozícia, sú to banditi.“

■ NOVÁ CESTA

Zatiaľ na Kryme už mohutnejú hlasy za pripojenie sa k Ruskej federácii. Východ krajiny rúca Leninove sochy a ničí všetky pamiatky na bývalý zväzok s Ruskou socialistickou federatívnou republikou, západ štátu spojivá s Ruskom nehodlá ničiť ani prerušiť. Ukrajinu teraz čaká zložitá cesta k stabilizácii. Bude sa na nej musieť vyrovnať s regionálnymi rozdielmi a ekonomickými problémami. Musí tiež vybudovať nový vzťah s mocným ruským susedom a hlavným obchodným partnerom. Všetko môžu komplikovať osobné ambície jednotlivých predstaviteľov opozície i pouličných bojovníkov za slobodu. V máji sa na Ukrajine uskutočnia parlamentné voľby. Bude zaujímavé sledovať, či sa opozícia dokáže zjednotiť, aby utvorila čo najväčší štít priaznivcom doterajšej vlády najmä z východných regiónov, alebo prevládnu osobné ambície a s expremiérkou bude súťažiť líder strany UDAR Vitalij Kličko. Ukrajina si volí novú cestu.

VÝSTAVA

Výstava s názvom Svätí Cyril a Metod – patróni Európy, ktorá bola počas troch mesiacov inštalovaná vo Vatikánskych múzeách, sa v týchto dňoch presúva na Slovensko. Návštevníci si budú môcť v priestoroch Predsália Rytierskej sály Bratislavského hradu od 20. februára do 30. júna 2014 prezrieť množstvo vzácnych exponátov dokumentujúcich starobylosť kresťanskej kultúry Slovenska.

Z Vatikánu na Slovensko

Riaditeľ Historického múzea SNM v Bratislave Branislav Panis vyjadril spokojnosť s realizáciou výstavy vo Vatikánskych múzeách po architektonickej i obsahovej stránke. Mala vysokú výpovednú aj výtvarno-estetickú úroveň. „Teší nás aj veľká návštevnosť, ktorú mala táto výstava. Denne navštívi Vatikánske múzeá dvadsaťtisíc návštevníkov, z ktorých veľká časť prešla aj našou expozíciou,“ pripomenul riaditeľ múzea. Ako ďalej vysvetlil, cieľom inštalácie výstavy v Bratislave je aj osveta a sprístupnenie historických exponátov mládeži a školským skupinám. Bratislavský hrad navštívi veľa zahraničných turistov, ale samozrejmosťou sú aj domáci návštevníci. V priebehu prvého polroka takto bude mať Historické múzeum SNM veľa príležitostí prezentovať záujemcom množstvo vzácnych exponátov z najstarších čias našej histórie a začiatkov kresťanstva u nás. Výstavu Svätí Cyril a Metod – patróni Európy tvorí vyše tristodvadsať artefaktov a vo Vatikánskych múzeách bola sprístupnená svetovej verejnosti od novembra 2013 do januára 2014.

(ar)

AKTUÁLNE

V roku 869 vypovedal kráľ Ľudovít Nemec veľkú vojnu susedným Slovanom. Nemecké vojská vtrhli na naše územie i na územie, ktoré spravoval Svätopluk, Rastislavov synovec sídliaci v Nitre. Nemci ho spustošili, vyplienili niekoľko hradov, ale mocný Devín odolal útokom a Veľká Morava nestratila svoju samostatnosť. Nasledujúceho roku nastala vo Veľkomoravskej ríši dôležitá zmena. Svätopluk, hoci bol podriadený Rastislavovi, dal svoju krajinu Karolmanovi (syn Ľ. Nemca).

Slovenský kráľ, ktorého sa báli

Svätopluk zajal Rastislava a vydal ho Nemcom, ktorí ho oslepili a uväznili. Vtedy si podmanili celé Rastislavovo územie. Keď sa Karolman zmocnil kráľovských pokladov, zveril správu spustošenej krajiny Svätoplukovi. Svätopluk bol mocný vladár, ktorý ako vojak vynikal bezohľadnou odvahou. Nemci mu začali nedôverovať, báli sa, že vybuduje takú ríšu, ktorá bude i pre nich nebezpečná. Rozhodli sa, že Svätopluka odstránia. Zajali ho a do jeho niektorých hradov dosadili nemeckých markgrófov. Keď sa Slováci dozvedeli, čo sa stalo s ich kráľom, zvolili si za panovníka Slavomíra a vzbúrili sa proti dobyvateľom. Nastala strašná vojna, lebo za Slavomírom stála celá krajina. Zajatý Svätopluk sa ponúkol Nemcom, že na čele nemeckých vojsk porazí odbojných Slovákov. Uverili mu a s veľkým vojskom pritiahli pod hradby Devína. Kým Nemci táborili pod hradom, Svätopluk sa s malým sprievodom vybral na hrad Devín vyjednávať so Slavomírom, aby ho donútil poddať sa bez boja. Nemecké vojsko netušilo, aká pohroma ho čaká. Svätopluk sa dohodol so Slavomírom. Na čele slovenského vojska vyrazil z hradu, vrhol sa na nemecké vojsko a rozprášil ho. Po tomto víťazstve stal sa Svätopluk samostatným kráľom Veľkej Moravy.

Až v roku 874 uznal zvrchovanosť nemeckej ríše a obnovil pokoj s nemeckými susedmi. Svätopluk chcel dať celú svoju krajinu pod ochranu pápežskej stolice. Po tom, keď uznal nadvládu Nemcov a uzavrel s nimi mier, viedol vojny proti slovanským susedom, aby rozšíril hranice svojho kráľovstva. Spustošil a podmanil si zadunajskú Panóniu, porazil mocného pohanského panovníka poľského kmeňa Visľanov, zmocnil sa Čiech a rozšíril svoju moc až na územie lužických Srbov. Veľkomoravské kresťanstvo sa šírilo do všetkých podmanených krajín a české knieža Bořivoj na dvore kráľa Svätopluka prijal krst z rúk arcibiskupa Metoda. Moc Svätoplukova vzrástla tak, že jeho krajina sa stala mocným slovanským štátom na germánsko-slovanskej hranici. Kráľ Arnulf nechcel trpieť, aby v susedstve nemeckej ríše bol veľký a pevný slovanský štát, preto hľadal proti Svätoplukovi spojencov, aby jeho moc zlomil a jeho ríšu rozbil.

Spojencami Nemcov sa stali diví Maďari, ktorí prešli cez Karpaty a začali sa usadzovať na úrodných nížinách pri Dunaji a Tise. Kráľ Svätopluk však úspešne odolával všetkým útokom a obránil svoju krajinu. Najmocnejší slovenský kráľ, ktorého susedia nenávideli, pretože sa ho báli, umrel v roku 894.

Zdroj: http://www.sp-s.wz.cz/predstavitelia/svatopluk

S M. Augustínom o vlasti, ktorú sme zmenili na odcudzenú krajinu

Balans na rozžeravených kameňoch

Milan Augustín je historik umenia a jeden z najlepších znalcov ťažby drahých a farebných kovov u nás. Ako autor dvadsiatich troch knižných publikácií, ale aj ďalších kníh, v ktorých sa literatúra faktu prelína s originálnymi autorskými beletristickými postupmi, posunul tento žáner o hodný kus napred. Nie nadarmo ho odborná kritika pasovala za dôstojného nástupcu Vojtecha Zamarovského. Okrem toho je Milan AUGUSTÍN neúnavný cestovateľ po rôznych, väčšinou exotických destináciách a v neposlednom rade aj výtvarník, ktorý má za sebou celý rad úspešných výstav.

Zhováral sa Maroš M. BANČEJ – Foto: Maroš M. BANČEJ

● Zdá sa, že pomerne rozšírenou mienkou medzi bežnou populáciou je bezvýznamnosť slovenskej histórie. Ešte stále veľká časť Slovákov, vrátane tých mladých, je ochotná tvrdiť, že sme nemali kráľov, výrazné dejinné osobnosti, vedcov a spisovateľov, skrátka boli sme poľnohospodárskym a manufaktúrne zaostalým príveskom Uhorska.

Jedine nevzdelaný hlupák a ignorant môže tvrdiť podobné veci. V roku 813 bavorský geograf napísal o Moravanoch, že majú desať opevnených hradísk, a o Maheránoch, obyvateľoch Nitrianskeho kniežatstva, že majú až tridsať hradísk a ich územie siahalo až na dnešnú Podkarpatskú Rus a nadol až po Sremskú Mitrovicu. V ostatnom čase toľko diskutovaný Svätopluk bol regulárnym kráľom s vlastnou korunou, ktorej ideovým autorom bol moravsko-panónsky arcibiskup Metod, o čom sú aj písomné dokumenty, ako list pápeža, kde ho oslovuje Rex Sventoplukiensis, a jeho meno nasledovné tri storočia dávali svojim potomkom mocní vtedajšieho slovanského sveta počnúc od Kyjevskej Rusi až po Poľsko, Česko, ale aj v iných krajinách. Aj spoluzakladateľmi Uhorského štátu boli slovanskí veľmoži Hont a Poznan spolu s nemeckým rytierom Vendelínom, ktorí opásali mečom istého Vajka a český biskup, neskorší svätý Vojtech, ho pokrstil na Štefana. Postavili sme Svätoplukovi konečne a s peripetiami jazdeckú sochu. Samozrejme že vyvolala istú dávku nevôle, a to aj od ľudí, od ktorých by ste to nečakali. Lenže ak k nej prídete, nech už máte akýkoľvek názor na úroveň a kvalitu tohto monumentu, nájdete tam skryté memento. Kamenný podstavec, ktorý vždy podčiarkuje monumentálnosť sochy, je vytvorený spojením dvoch kusov kameňa, čo sa, žiaľ, nikdy nerobí. Zdá sa mi, ako by to bolo znakom našej rozpoltenosti, ktorú takto chtiac-nechtiac podčiarkujeme a dávame aj takýmto spôsobom dôvod na útoky našim neprajníkom, podľa slov Proglasu – nepriaznikom.

● História bola už od najstarších čias vnímaná ako dôležitá súčasť kolektívnej pamäti národov. Zároveň sa často upravovala, ba až falšovala pre rôzne mocenské záujmy. Ako je na tom podľa vás Slovensko za dvadsať rokov svojej samostatnosti z hľadiska interpretácie histórie?

Sme samostatní, čo je dobre, ale doslova, žiaľ, s holým zadkom a takmer bez perspektívy východiska z tejto situácie. V konečnom dôsledku sme obete amerického víťazstva v studenej vojne medzi Východom a Západom. Chamtivosť po majetku a hlúpa tuposť, túžba po moci, viedla k predaju všetkého, čo živilo štát. To, čo išlo do štátnej pokladnice, ide teraz do vreciek „zahraničných investorov“ a tí našim ľudom platia žobrácke mzdy na úrovni životného minima. A štát žije takmer len z daní, a nie z odvodov z podnikov. Predali sme všetko, čo sa dalo, a čo sa nedalo, to sme šrotovali a zatvárali. Ale týmto konštatovaním som sa vonkoncom nechcel vrátiť do starých časov. Veľa sa zákonite zmenilo a isto na lepšie, nemožno všetko odsudzovať. Pozrite sa na lídrov revolúcie, na ich zázemie a porevolučné skutky. Takto však dopadol takmer celý bývalý „ostblok“. Počuli ste niekedy o programe obnovy a rozvoja tejto krajiny či deklarovaní štátno-politického záujmu našej krajiny? Platí: Teraz som tu a teraz si odrežem z toho, čo je, čo sa len dá! To je heslo všetkých, čo sa uchádzajú o posty v politike aj v hospodárstve. Máme analytikov, glosátorov, ktorí si vôbec neuvedomujú širšie súvislosti, a to nielen z historického hľadiska.

● Ako rodák z Banskej Štiavnice a v mladosti aj banský technik ste spoznali, ako chutí tamojšie podzemie a tvrdý banícky chlebík. Ako vás to vo vašej neskoršej práci historika, spisovateľa, ako aj výtvarníka ovplyvnilo?

Musím povedať že veľmi. Narodil som sa 21. augusta a keď prišli v roku 1968 do Banskej Štiavnice „osloboditeli“ a ich pomocníci – maďarská armáda, napísal som spolu s priateľmi jeden nápis: Veľkú šípku na križovatke uprostred mesta pod sochou Andreja Kmeťa s textom: BUDAPEST 160 km! O rok neskôr, 15. augusta 1969, som skončil ako pomocný robotník v Rudných baniach. Všetko má svoj vývoj a svoje metamorfózy. Dnes konštatujem, že to bolo najkrajšie obdobie môjho života. Veľa som sa naučil a veľa spoznal a dá sa povedať, že dodnes z tohto obdobia žijem. Nielenže som spoznal hlbiny pod mestom Štiavnica, ale aj iné banské závody, no najmä mnoho dobrých a poctivých ľudí, ktorí spoluvytvárali vtedajšiu spoločnosť, ako aj toto mesto.

● Ste autorom úctyhodného počtu kníh literatúry faktu, ale aj originálnych beletrizovaných románov, ktoré v maximálnej miere ťažia z histórie. Časť z vašich kníh hovorí o končinách pre našinca exotických, akými sú staroveký Egypt či ostrovy Polynézie a dokonca aj slávny Veľkonočný ostrov. Čo viedlo rodáka z Banskej Štiavnice tak ďaleko od rodného Slovenska? Je to túžba po poznaní, po hľadaní súvzťažností a súvislostí?

Zaujala ma história ťažby medi, najstaršie banské lokality na Blízkom východe, v Egypte a na Sahare. Monumentálna história Egypta, ktorá dodnes skryto pôsobí na kultúru a myslenie ľudí na celom svete. A Polynézia? Nuž, mám rád maliara Paula Gaugina, meno Milan mi dal otec po M. R. Štefánikovi a ostatné je jasné. Dnes už nikto nevie, že dakedajšie Štátne reštaurátorské ateliéry sa zaujímali o reštaurovanie – petrifikáciu kamenných monumentov na Rapa Nui! A tieto majú súvzťažnosť s etnogenézou Vikingov, ale aj peruánskych Inkov. Opísal som to v knihe Omyl pána Hayerdhala. Ostatne, minulý rok som v rámci projektu Košice – európske hlavné mesto kultúry vystavoval vo výstavných priestoroch v Technickom múzeu v Košiciach výber kresieb a olejov z Polynézie pod kuratelou Slovensko-francúzskej aliancie.

● Na stránkach SNN nedávno vychádzal váš seriál Nezvyčajné potulky po krajine zlata, striebra a medi. Ktorú zo slovenských lokalít považujete za turisticky najzaujímavejšiu a zároveň dosiaľ takmer neobjavenú?

No napríklad bane na zlato v masíve Kriváňa. A takýchto ojedinelých lokalít je len v okolí Banskej Štiavnice a Kremnice omnoho viac. Máme sedem banských miest na strednom Slovensku a teraz už len päť banských miest na východe. Lenže lokalít, kde sa ťažilo zlato a iné drahé kovy, bolo a je na Slovensku oveľa viac. No a naše bohatstvo? Máme vrtmi overených sedemdesiattisíc kilogramov zlata, ktoré naši predstavitelia ponúkajú zahraničným investorom, ktorí však nemajú záujem o ekológiu ťažby, ani o rozvoj našej krajiny. Zlato, ako aj iné vzácne kovy, vrátane uránu, ktorého máme na Slovensku povedzme za niekoľko stoviek miliárd eur, by mali ťažiť naše štátne podniky a štát by mal profitovať z ich výsledkov. Pritom opakujem, že by sa dali ťažiť a spracovávať ekologicky, teda šetrne ku krajine a aj k jej obyvateľom! Z výsledkov ich exploatácie by sa dal saturovať celý sociálny program, dostavba diaľničnej siete, ako aj rozvoj energetického programu. Slovensko je stále bohatá krajina. Keby sme využili len tieto zdroje, máme z čoho financovať rozvoj tejto krajiny, a to ešte v reálnom čase. Stretávame sa u nás pomerne často s nevzdelanými, názorovo a politicky rozbitými „géniami“, no a pripočítajme k tomu finančných oligarchov, ktorí si však neuvedomujú, že aj ich čas raz dobehne a ich deti nemusia pokračovať v ich šľapajach a svet v globálnej stratégii aj ich chytí za pačesy a „vytrasie“ z nich ich majetok, a tým aj politickú silu. Navyše očakávam v pomerne krátkom čase možno aj výrazné spoločenské otrasy. Povedzme – rómska otázka a neschopnosť súčasných garnitúr zmysluplne ju riešiť. Ako dopadlo zdravotníctvo, ktoré sa naďalej v skrytosti privatizuje a kupujú sa jeho objekty, pritom k lekárom chodia len akútne prípady, lebo ľudia nemajú vo všeobecnosti peniaze na lieky? Sú niektoré mestá a enklávy, kde nemáte vôbec adekvátnu zdravotnú starostlivosť. Ale títo všetci nemyslia na deti a ich deti, teda na budúcnosť tejto krajiny. Nehovorme o potravinách, ich kvalite, či skôr nekvalite, a o ich neustále sa zvyšujúcich cenách. Kam sme sa dostali, prečo a koho zásluhou?

Viem si predstaviť, ako to pôjde ďalej, keď z politického epicentra odíde doterajší premiér. Ak ho osočujú z možnosti vytvorenia amerického modelu vlády: premiér a prezident, tak treba konštatovať, že takéto riešenie bolo navrhované už expremiérovi V. Mečiarovi, ktorý ho neprijal. Politika a manipulácia so spoločnosťou od čias indického kráľa Ašóku patrí medzi vedy, teda medzi umenie – umenie rovnováhy chodenia po rozžeravených kameňoch spoločenského diania...

Ale to už je iný fenomén. Dnes je polčas rozpadu našej spoločnosti každých približne štyridsať rokov, keď dochádza u nás k výrazným spoločenským, ekonomickým a politickým zmenám. Je dvadsaťpäť rokov po revolúcii, ale nijaká forma demokracie nezabráni hladným a biednym , aby skôr či neskôr nevyšli do ulíc.

● Ste aktívny spisovateľ, člen Slovenského centra PEN a zároveň zasadáte vo výbore tejto organizácie. Zdá sa, ako keby slovenské spisovateľské organizácie vo svojej roztrieštenosti a rozháranosti stratili značnú časť spoločenského kreditu a navyše aj spisovateľského majetku. Existuje nejaký model, ktorý by tento trend aspoň zastavil?

Byť spisovateľom je naplnením vnútornej potreby čosi vyjadriť a čosi zanechať pre tých, ktorí prídu po nás. Dnes je takmer každá roztúžená dáma spomínajúca na svoju búrlivú mladosť vyhľadávanou autorkou. Prípadne televízne seriály a rôzne reality šou... Hlúposť a obmedzenosť dokazujú nielen intelektuálnu úroveň, ale najmä morálne kvality ich autorov a producentov. To platí však aj o mnohých slovenských spisovateľoch, ktorí dokázali predať aj to, čo nebolo ich – teda čo sa len dalo, aby si „zarobili“ na svoju starobu. Staré arabské príslovie hovorí, že šakaly vyjú, ale karavána musí ísť ďalej. Ale ak by si do každého šakala chcel hodiť kameň, veru nikdy nedôjdeš k oáze... Doslova programovo by bolo potrebné zmapovať, čo sa udialo za posledné štvrťstoročie, a aké výhľady a perspektívy má naša literatúra v rámci európskeho spoločenstva. Hľadať možnosti predstavenia tvorby našich autorov. Nezabudnite, že v roku 2015 bude Slovensko predsedníckou krajinou EÚ. Ani neviem, čo by som ešte povedal na záver, a preto dovoľte citovať z dávneho Hugolína Gavloviča: Lepší chudobní, učení,/ nežli bohatí sprosťák./ Z rudy múže býti zlato,/ lež z vola nebude pták...

Rok Svätopluka nabáda ukázať na tých, čo o ňom nechceli počuť

Odporcom sme zverili názorovú postať

Peter METRAJ - Ilustrácia: Andrej MIŠANEK

„My členovia slovenskej výtvarnej a umenovednej obce vyjadrujeme hlboký nesúhlas s Vaším zámerom umiestniť jazdeckú sochu ‚kráľa' Svätopluka od dvorného sochára KSS Jána Kulicha v areáli Bratislavského hradu," takto sa začína výzva, ktorou sa 4. júna 2010 na predstaviteľov OZ Svätopluk, prezidenta SR Ivana Gašparoviča, predsedu NR SR Pavla Pašku a predsedu vlády Roberta Fica obracajú jej signatári. V tomto článku uverejňujeme zoznam umelcov a ich dôvody, prečo nesúhlasili s osadením sochy Svätopluka.

Po dôkladnom prekádrovaní autora sochy – „popredného funkcionára, ktorý bol úzko spojený s normalizáciou v ČSSR, člena ÚV KSS, ktorý ako konsolidačný rektor Vysokej školy výtvarných umení v období rokov 1973 – 1989 bránil množstvu výrazných talentov v štúdiu", ďalej uvádzajú, že inštalovaním jeho sochy sa iba potvrdzuje, že dvadsaťročný vývin v našej spoločnosti po roku 1989 nesmeroval k sebareflexii, ale k opätovným deformáciám a tichému návratu starých kádrov.

■ PSEUDOSYMBOL

„S nevôľou sledujeme zapĺňanie najvyšších štátnych inštitúcií dielami autorov normalizácie slovenského umenia, akými sú Ján Kulich (busta Jozefa Miloslava Hurbana/NR SR, socha Vítanie/pred budovou NR SR), Ladislav Berák (busta Andreja Hlinku/NR SR) či Ľudmila Cvengrošová (busta Alexandra Dubčeka/pred budovou NR SR). Na takéto inštitúcie nemôžeme byť nikdy patrične hrdí. Politikmi objednané diela zrkadlia mentalitu svojich zadávateľov, sú výsmechom a diskreditáciou odbornej verejnosti. Vysielajú o Slovensku zlý signál do sveta. Vizuál slovenskej politickej elity je aj po viac ako dvadsiatich rokoch od nežnej revolúcie evidentne normalizačný," *uvádza sa vo výzve spred troch rokov, keď sa viedol zápas o umiestnenie aj vzhľad jazdeckej sochy veľkomoravského panovníka. Signatári výzvy ako ďalší neuralgický bod označili obsahový námet sochy,* ***„ktorým zadávateľ chce doháňať 19. storočie a vnucuje občanom nielen svoj zlý vkus, ale aj svoju národnú nezrelosť".***

„Nepotrebujeme dobiehať 19. storočie, potrebujeme diela, ktoré nás prinútia uvažovať (napr.: anglická sochárka Rachel Whiteread – pamätník Holocaustu/Viedeň) a ktoré zanechajú svedectvo o svojej dobe. Svojím krokom ste toto myslenie u občanov Slovenska opäť nepodporili. Vytvárajme diela, ktoré nebudú historizujúcim paškvilom! V predvolebnom čase a bez odbornej diskusie ste do verejného priestoru arogantne umiestnili ďalší pseudosymbol, ktorým demonštrujete návrat k normalizačnej estetike..."

■ PODPÍSANÍ

Profesor Tomáš Štrauss, CSc., teoretik umenia; prof. akad. mal. Rudolf Sikora, vedúci Ateliéru súčasného obrazu, Fakulta umení, Technická univerzita, Košice; Aurel Hrabušický, kurátor a teoretik umenia, Slovenská národná galéria, Bratislava; prof. Juraj Bartusz, vedúci Ateliéru slobodnej kreativity 3D, Fakulta umení, Technická univerzita, Košice; doc. akad. mal. Blažej Baláž, vedúci Katedry pedagogiky výtvarného umenia, Trnavská univerzita, Trnava; Mgr. Zuzana Bartošová, PhD., historička umenia; doc. Ilona Németh, ArtD, vedúca Ateliéru „IN", Katedra intermédií a multimédií, Vysoká škola výtvarných umení, Bratislava; prof. Dezider Tóth, akad. mal., vedúci Neateliéru, Katedra maľby a iných médií, Vysoká škola výtvarných umení, Bratislava; Mgr. Petra Hanáková, kurátorka a teoretička umenia, Slovenská národná galéria; doc. akad. mal. Adam Szentpétery, vedúci Katedry umení a intermédií, Fakulta umení, Technická univerzita, Košice; Mgr. Fedor Blaščák, PhD., filozof. Mgr. art. Michal Moravčík, ArtD., odborný asistent, Katedra pedagogiky výtvarného umenia, Trnavská univerzita, Trnava; Mgr. art. Martin Piaček, ArtD., odborný asistent, Katedra socha, objekt, inštalácia, Vysoká škola výtvarných umení, Bratislava; Mgr. art. Boris Ondreička, výtvarník a kurátor; doc. Anton Čierny, mim. prof., vedúci Ateliéru priestorových komunikácií, Katedra intermédií a multimédií, Vysoká škola výtvarných umení, Bratislava; PhDr. Vladimír Beskid, riaditeľ Galérie Jána Koniarka, Trnava; Mgr. Daniel Grúň, PhD., teoretik umenia, Katedra teórie a dejín umenia, Vysoká škola výtvarných umení, Bratislava; prof. Ladislav Čarný, akad. mal., Katedra teórie a dejín umenia, Vysoká škola výtvarných umení, Bratislava; Mgr. art. Zbyněk Prokop, vedúci Ateliéru grafiky a experimentálnej tvorby, Fakulta umení, Technická univerzita, Košice; doc. akad. mal. Veronika Rónaiová, Katedra pedagogiky výtvarného umenia, Trnavská univerzita, Trnava; Mgr. art. Jana Kapelová, doktorandka, Vysoká škola výtvarných umení, Bratislava; MgA. Tomáš Džadoň, doktorand, Vysoká škola výtvarných umení, Bratislava; Mgr. art. Dalibor Bača, pedagóg, Súkromná stredná umelecká škola dizajnu, Bratislava; Mgr. Richard Gregor, kurátor Galérie Cypriána Majerníka, Bratislava; šéfredaktor novín Jazdec, Mgr. Juraj Čarný, prezident AICA-Slovakia, riaditeľ galérie SPACE, šéfredaktor časopisu Flash Art CZ/SK; Mgr. Mária Rišková, teoretička umenia; Mgr. art. Svätopluk Mikyta, odborný asistent, Kabinet kresby, Vysoká škola výtvarných umení, Bratislava; Mgr. Ladislav Snopko, riaditeľ kultúrnych zariadení Petržalka, Bratislava; Mgr. art. Eva Filová, výtvarníčka; PaedDr. Mgr. art. Boris Vaitovič, prodekan, Fakulta umení, Technická univerzita, Košice; Mgr. art. Štefan Papčo, doktorand, Vysoká škola výtvarných umení, Bratislava; Mgr. art. Radovan Čerevka, doktorand, Vysoká škola výtvarných umení, Bratislava; Mgr. art. Martin Špirec, asistent, Ateliér - XXI, Katedra maľby a iných médií, Vysoká škola výtvarných umení, Bratislava; Mgr. art. Martin Moflár, asistent, Fakulta umení, Technická univerzita, Košice; Mgr. art. Eva Moflárová, asistentka, Fakulta umení, Technická univerzita, Košice; Mgr. art. Marián Straka, asistent, Fakulta umení, Technická univerzita, Košice.

POZNÁMKA

Meno nášho kráľa Svätopluka sa v dobových textoch vyskytuje najčastejšie v tvare Zwentibold (ale aj Zuentibold, Zwentibald, Zuentibald, Zwentibolch, Zuentibolch). V roku 885 Svätopluk uzavrel mier aj s Arnulfom Korutánskym, keď už bolo jasné, že sa Arnulf stane novým východofranským kráľom (887), ale aj preto, lebo Svätopluk bol krstným otcom Arnulfovho nemanželského syna Zwentibolda (871 – 900), teda Svätopluka, neskoršieho kráľa Lotrinska (895). Niektorí sa nazdávajú, že práve prostredníctvom nášho kráľa Svätopluka sa dostal dvojramenný kríž do Lotrinska, kde ho ako lotrinský kríž – la croix loraine – používajú dodnes.

Svätopluk, krstný otec lotrinského kráľa

Svätopluk v Nemecku

Peter MULÍK – Foto: Harald BONGART

Tak ako čestné nádvorie Bratislavského hradu zdobí jazdecká socha kráľa Svätopluka, aj jeho krstný syn – lotrinský kráľ Svätopluk (Zwentibold) – má svoju sochu v nemeckom kúpeľnom meste Bad Münstereifel v spolkovej krajine Severné Porýnie-Vestfálsko. Autorom sochy na Zwetiboldovej fontáne je kolínsky umelec Theodor Heiermann. Inštalovali ju v roku 1982 na pamiatku udelenia trhového, mincového a colného práva kláštoru Münstereifel v roku 898, vďaka čomu okolo kláštora neskôr vzniklo mesto, ktoré si krstného syna nášho kráľa Svätopluka uctieva ako zakladateľa. Lotrinské kráľovstvo v tom čase bolo niekoľkonásobne väčšie ako súčasné Lotrinsko a zaberalo časť dnešného Švajčiarska, západné Francúzsko, Belgicko, západ nemeckého Porýnia a dnešné Holandsko. V novembri 2009, teda 1 111 rokov po udelení pamätnej listiny z roku 898, vznikol v Bad Münstereifeli kultúrny a dejepisný spolok Zwentibolds Erben – Zwentiboldovi dedičia.

■ *DRŽAVA AKO NÁHRADA*

Zwentibold bol nemanželským synom Arnulfa Korutánskeho, neskoršieho cisára Svätej ríše rímskej (887) a jeho konkubíny Vinburgy. Keď sa v roku 871 narodil, vládol ešte jeho pradedo Ľudovít Nemec. Hoci bol Zwentibold nemanželský, pokým jeho otec, cisár Arnulf nemal mužského potomka, rátalo sa s ním v nástupníctve. Zwentibold zasiahol do boja o trón v Západofranskom kráľovstve medzi grófom Odom z Paríža a západofranským kráľom Karolom, tí sa však spolčili proti nemu, lebo vyšlo najavo, že má v úmysle sám sa stať západofranským kráľom. Ako najstarší syn východofranského kráľa Arnulfa mal právo na nástupníctvo vo Východofranskom kráľovstve. Keď však v roku 893 kráľovi Arnulfovi jeho zákonná manželka Oda porodila legitímneho syna Ľudovíta Dieťa, nástupníctvo definitívne stratil. Zwentibold dostal ako náhradu lotrinský kráľovský titul.

V lete 893 cisár Arnulf postavil svojho syna Zwentibolda na čelo vojenskej výpravy do Talianska proti svojim odporcom – Widomovi zo Spoleta, pápežovi Formozovi a Berengarovi Friulskému. Zwentibold prešiel s armádou Brennerským priesmykom a dobyl Veronu. Paviu, kde sa opevnil Widom, obliehal neúspešne a nakoniec sa obliehania vzdal. Podľa kronikára Liutpranda z Cremony Zwentibold urobil toto rozhodnutie, až keď prijal peniaze od Widoma. Nie je však jasné, či to bolo výkupné alebo pocta jeho otcovi. Zwentiboldov ústup sa však vnímal ako jeho zlyhanie a Arnulf vyhlásil novú výpravu do Talianska, ktorú viedol osobne, a Paviu obsadil o niekoľko mesiacov neskôr.

■ *LOTRINSKÝ KRÁĽ*

Zwentibold si v júni 897 vzal za manželku Odu (875 – 952), dcéru vojvodu Otta Erlauchtenského z rodu Liudolfingerovcov. Podľa starých dohôd malo byť Lotrinsko pripojené k Východofranskej ríši. Aj napriek odporu tamojšej šľachty cisár Arnulf presadil v roku 895 Zwentibolda za lotrinského kráľa. Kráľ Zwentibold sa pokúsil využiť nástupníctvo svojho maloletého nevlastného brata na získanie úplnej nezávislosti pre Lotrinské kráľovstvo. Lenže po tom, čo stratil podporu svojho otca, celá šľachta, podporovaná jeho maloletým bratom, ho žiadala, aby odstúpil. Jeho odporcovia po smrti cisára vzdali hold iba sedemročnému východofranskému kráľovi Ľudovítovi Dieťaťu. V roku 900 sa vzbúrili proti nemu a v bojoch so vzbúrencami Zwentibold zahynul v blízkosti dnešného francúzskeho mesta Susterenom.

V súdobých prameňoch je Zwentibold vykresľovaný ako nie veľmi nadaný a dosť bezohľadný. V skutočnosti, ako o tom svedčí aj jeho socha v Bad Münstereifeli, podporoval mestá, stavby kostolov a kláštorov. Ako druhý a posledný kráľ nezávislého Lotrinska ho v niektorých diecézach uctievajú aj ako svätca. Liturgický sviatok má 13. augusta – čo je deň jeho smrti. Zwentiboldov hrob sa nachádza v opátstve Susterenom.

(Viac o kráľovi starých Slovákov aj na strane 10)

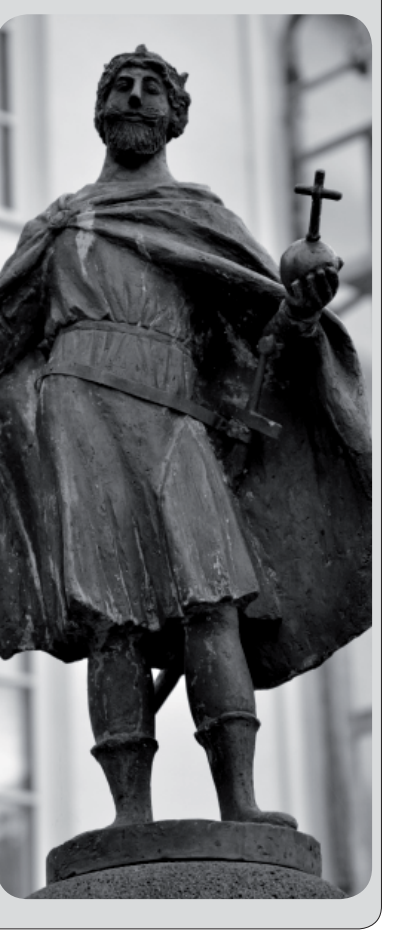

Miklos Duray a maďarský prezidentský kandidát pre Felvidék

Vytrvalec v kriesení historickej mŕtvoly

Július HANDŽÁRIK - Foto: archív

Miklos Duray usilovne pracuje. Pracuje na kriesení historickej mŕtvoly mnohonárodného Uhorska, privedeného k jeho prirodzenému zániku násilnou maďarizáciou jeho väčšinového nemaďarského obyvateľstva (v žargóne veľkomaďarských nacionalistov: történelmi Magyarország), a kým sa to nepodarí, tak aspoň na návrate jeho osoby do funkcie vodcu štatistických Maďarov na Slovensku (v žargóne veľkomaďarských nacionalistov: Felvidék).

M. Duraya niektorí pozorovatelia považujú za maďarského iredentistu.

Veľkým handicapom slovenských politikov, novinárov, publicistov a vôbec slovenských občanov je, že len máloktorí ovládajú aspoň pasívne maďarčinu, a aj tí, čo ju ovládajú, len s veľkou nechuťou si prečítajú odporne velikášske revizionistické výplody mnohých maďarských politikov a publicistov v štýle „keď myš revala“. Priznám sa, že aj ja patrím k týmto nedbanlivcom, ale občas si z tejto produkcie predsa len niečo prečítam a dosť často ma to srdečne pobaví.

■ VYTRVALÁ FRAZEOLÓGIA

Stalo sa mi to aj desiateho januára tohto roka, keď som si na webovej stránke Miklosa Duraya prečítal jeho stanovisko k nadchádzajúcim prezidentským voľbám na Slovensku pod hlavičkou: Felvidék.ma,2013.január 10. Duray Miklos: Az elnökjelölt. Je to také poučné čítanie, že som sa rozhodol s jeho obsahom oboznámiť aj slovenských čitateľov. Skôr ako to urobím, musím však upozorniť na niektoré špecifiká žargónu veľkomaďarských nacionalistov, ktoré sa aj v tomto Durayovom stanovisku dôsledne dodržiavajú a ktoré v záujme presného informovania slovenského čitateľa v tomto preklade dôsledne dodržujem aj ja. Ide predovšetkým o pomenovanie Felvidék, ktoré v žargóne veľkomaďarských nacionalistov označuje Slovensko a ktoré dôsledne používajú nielen v publicistike, ale aj vo „vedeckých“ historických a politologických dielach, hoci v bývalom Uhorsku (Magyar Királyság, „Magyarország“) nikdy nebolo oficiálne vyčleneným územným alebo politickým celkom štátu. Podtónom používania názvu Felvidék či felvidécky je veľkomaďarské šovinistické stanovisko, podľa ktorého v bývalom Uhorsku slovenský národ nikdy neexistoval, boli len akési amorfné „Horniaky“ – Felvidék. Ďalšími takými názvami v Durayovom texte sú napríklad Szent Korona (teda takzvaná „svätoštefanská koruna“, vyrobená síce až v 13. storočí, ale aj tak „svätoštefanská“), történelmi Alaptörvény (teda fikcia akejsi nikdy nejestvujúcej „praústavy“ či „základnej zmluvy“ o uhorskom štáte, maďarskými „historikmi“ umiestňovaná do 11. storočia!) a podobne. Tieto veľkomaďarské frázy a bludy ponechávam v pôvodnom maďarskom znení aj v slovenskom preklade, lebo zrozumiteľnosť podtónu Durayovho textu si to vyžaduje. Z pôvodného textu vynechávam iba tie pasáže, ktoré sa týkajú Durayových osobných ambícií vo vnútri Strany maďarskej koalície a ktoré sú pre slovenského čitateľa naozaj komické. Takže zoznámme sa s Durayovým stanoviskom k Slovensku vo všeobecnosti a k prezidentom na Slovensku špeciálne:

■ DEJINNÉ EXPOZÉ

„Maďari (na Slovensku – pozn. J. H.) majú po prvý raz svojho kandidáta na prezidenta. Koľko ráz mohli mať maďarského kandidáta na tomto novom štátnom území? Vezmime to v poradí. Maďari majú po prvý raz prezidentského kandidáta na historickom území odtrhnutom v roku 1920 smerom na sever. Toto územie – od roku 1993 – nazývajú Slovenskom, predtým ho nazývali aj Československom a prechodne (v rokoch 1939 – 1944) Slovenskom. Ale vyše tisíc rokov bolo integrálnym územím Maďarského Kráľovstva – zo zorného uhla Szent Korony a z historického Alaptörvénya je aj dnes takým územím, aj keby to dnešné medzištátne („medzinárodné“) právo posudzovalo inak.

Medzivojnové Československo bolo z hľadiska pripojených Maďarov protirečivým štátnym útvarom, hoci (Maďari) sa podieľali na ovplyvňovaní jeho vnútroštátnej politiky. Na čelo takéhoto štátu sa nedalo navrhovať maďarského človeka. Kto by to bol navrhol, ten by sa bol z maďarského spoločenstva odpísal. Prezidentské voľby po odstúpení Masaryka v roku 1935 mali síce jednu svojskú epizódu, keď mal Beneš najväčšie šance, ale nebol jediný kandidát. Beneš vtedy presvedčil Esterházyho, aby ho podporoval, ale po získaní podpory sudetských Nemcov hodil Maďarov za chrbát.“

Takéto je Durayovo expozé k predmetnej téme. Zrejme ráta s tým, že jeho webovú stránku čítajú v celej „Karpatskej kotline“ a že je teda medzinárodne použiteľná i zneužiteľná, takže tieto jeho úvodné slová sú aj tomu primerane štylizované. Našich politikov by mal preto zaujať prinajmenšom jeho osobný veľkomaďarský postoj k existencii samotného Slovenska, ktorý dozaista nepotrebuje ďalšie vysvetlenia – azda iba pripomienku, že ide o občana, ktorý bol poslancom parlamentu demokratickej Slovenskej republiky!

■ ĎALŠIE „VÝVODY“

Od tohto vyznania veľkomaďarskej viery a deklarovania neviery v hocičo slovenské sa autor cez parlamentné voľby prezidentov E. Beneša, J. Tisa a V. Havla (na tých ostatných akosi pozabudol, alebo mu nepasovali do krámu) posúva v texte priamo k roku 1999.

„Situácia sa zmenila v roku 1999 zmenou ústavy, v dôsledku ktorej na Slovensku volia prezidenta priamo občania štátu. Hoci túto zmenu ústavy nebolo možné prijať v parlamente bez podpory felvidéckych maďarských poslancov, predsa tento nový právny stav vôbec nerozkrútil kolesá felvidéckej maďarskej politickej mašinérie. Zo začiatku to nebolo nápadné, veď vtedy bol naším spoločným kandidátom Rudolf Schuster – duchovný syn historického Magyarországu. Syn maďarskej matky a spišského Nemca (tu autor použil dehonestujúci maďarský výraz manta-német) dobre hovorí po maďarsky, nemecky i slovensky. Mohol byť duchovným stelesnením severného územia Magyarského Királyságu hoci aj pred storočím. Pri druhom kole prezidentských volieb mohla byť mapa odovzdaných hlasov chápaná aj ako mapa etnická – Schuster sa stal prezidentom vďaka hlasom maďarských voličov. Tomu sme sa všetci tešili.

Pred felvidécku maďarskú politiku položil rok 2004 otázku, pred ktorou sme nemali uhýbať. Slovenská politická scéna mala až štyroch takých prezidentských kandidátov, ktorí boli prijateľní aj pre Maďarov a za ktorých mohli hlasovať. (...) Výsledky prezidentských volieb v roku 2004 poukázali predovšetkým na neúspech felvidéckej/slovenskej maďarskej politiky. (...) SMK kolektívne podporovala Eduarda Kukana, ktorý získal v prvom kole 22,1 percenta hlasov. Maďarskí voliči, v reminiscencii na predchádzajúce prezidentské voľby, hlasovali aj za Rudolfa Schustera a z citových dôvodov aj za Františka Mikloška – ktorého považovali z maďarského hľadiska za ešte prijateľnejšieho. (...) Jedno neidentifikované krídlo SMK odovzdalo svoje hlasy Martinovi Bútorovi. (...) O štyri roky sa situácia zmenila, ale nezlepšila. Na jar 2009 azda jediným spojovacím článkom rozpadajúcej sa SMK bola osoba Ivety Radičovej. (...) Lenže spoločným menovateľom tohto zjednotenia bola osobná neschopnosť menovanej. To sa neskôr potvrdilo v jej funkcii premiérky. (...) Teraz je iná situácia. Píše sa rok 2014. Ani SMK nie je pôvodná nezrozumiteľná Strana maďarskej koalície, ale vystupuje pod novým smer a hodnoty určujúcim názvom Strana maďarskej komunity. Felvidécka alebo slovenská, maďarská politika sa teraz znova prezentuje ako dospelá tak, ako 8. januára 1994 na komárňanskom zhromaždení.“

Uvedená podstatná časť Durayovho textu má aj svoju reálnu výpovednú hodnotu. Veľmi pozoruhodným spôsobom napríklad vysvetľuje etnicko-duchovný fundament bývalého prezidenta Rudolfa Schustera. Z pohľadu tejto informácie napríklad náš občan aspoň dodatočne pochopí, prečo na začiatku svojho prezidentského úradovania pán Schuster na svojich zahraničných cestách rozprával o Slovensku ako o „mnohonárodnom štáte“, čím vlastne maďarskú štatistickú a cigánsku menšinu v očiach zahraničných politikov ex offo povýšil na akési partnerské „národy“ v Slovenskej republike. Nuž, a maďarské hlasovanie v prezidentských voľbách v roku 2009 za Eduarda Kukana, Františka Mikloška a Martina Bútoru zrejme tiež malo svoju logickú príčinu.

Vraví sa, že človek sa učí až do smrti. A vraví sa, že najlepšie sa človek učí od svojich nepriateľov. Tak sa teda učme a nechajme sa poučiť – najmä od odporcov a nepriateľov našej demokratickej štátnosti.

(Celý text M. Duraya je uvedený v maďarčine na: http.// www.felvidek.ma)

R - 2014014

Rok viery a 1 150. výročie misie sv. Cyrila a Metoda si uctili umelci

Projekt Dotyky slovanskej vzájomnosti

Emil SEMANCO – Foto: autor

Keď vlani koncom júna metropolitná Kapitula sv. Víta v Prahe pripravovala pod patronátom pražského arcibiskupa Dominika Duku na Pražskom hrade v Mladotovom dome výstavu Cestou k poznaniu ako príspevok k Roku viery a 1 150. výročiu príchodu sv. Cyrila a Metoda na Veľkú Moravu, manažérka Hradčanskej galérie Svetlana Kalousková ponúkla účasť na nej aj slovenským výtvarným umelcom, aby v týchto kultúrno-duchovných dimenziách vkročili do projektu Dotyky slovanskej vzájomnosti.

Dušou projektu Dotyky slovanskej vzájomnosti je galeristka Svetlana Kalousková z Prahy.

Uvedenie výstavy Cestou k poznaniu, na ktorej sa svojimi prácami zúčastnili tri desiatky českých a slovenských výtvarných umelcov, sa uskutočnilo 27. júna minulého roku, pričom jej organizačné portfólio popri Hradčanskej galérii J. Kalouska rozšírili duchovní činovníci Kapituly u Sv. Víta a Chrámu Cyrila a Metoděje v Prahe, Jednota výtvarných umělců českých, Umelecká beseda slovenská, Slovenský inštitút v Prahe, Slovanská spoločnosť a Obchodná komora pre strednú a východnú Európu. Pod koncepciu a kurátorské práce sa podpísala Mgr. Svetlana Kalousková, rodáčka z Prešova, a ThDr. Jan Šuvarský, libreto o odkaze solúnskych bratov pripravil Václav Huňáček, docent slavistiky na Filozofickej fakulte UK v Prahe. Na vernisáži, na ktorej sa zúčastnila prvá dáma ČR pani Ivana Zemanová, zástupcovia diplomatických misií a ďalší hostia, vystúpil Pražský katedrálny zbor a sólistka opery Národného divadla v Prahe pani Lenka Šmídová za sprievodu klaviristky Mariny Kantorovej, profesorky HAMU. V slovenskej expozícii na výstave boli diela Márie a Andreja Rudavských, Ľudmily Cvengrošovej, Anny a Antona Galkovcov, Mariána Polonského, Stanislava Harangozóa, Alojza Drahoša, Emila Semanca, Milana Tvrdoňa, Emílie Jakubisovej, Mariána Vidu, Melity Gwerkovej a Ľudmily Hoffmanovej-Chrenkovej.

■ ZNAMENIE CESTY

V príhovoroch na otvorení okrem iného zaznelo, že „prijatie kresťanskej viery bolo zásadným zvratom, ktorý usmernil beh našej histórie a prakticky nás zaradil medzi civilizované národy Európy". Václav Huňáček: „Úspech dôležitého misijného poslania Cyrila a Metoda bol do istej miery podmienený vzdelaním a životom, ktorý obaja viedli predtým, než sa vydali k nám na Moravu. Práve táto cesta, životná cesta týchto vierozvestcov je hlavnou náplňou výstavy na Pražskom hrade. Nie je to však iba cesta ich poznania, je to aj životná a duchovná cesta nás všetkých. Preto je motív cesty hlavným motívom na výstave, na ktorej sú nielen obrazy zo života svätcov, ale najmä abstraktné poňatie cesty ako takej.

■ ZÁHREBSKÉ REFLEXIE

Umelecká beseda slovenská po dobrých skúsenostiach z uvedenia svojej reprezentačnej produkcie v záhrebskej Galérii Art blok za účasti vtedajšieho veľvyslanca Igora Furdíka v marci 2009, ústretovo prijala ponuku Hradčanskej Galérie J. Kalouska a záhrebského umeleckého združenia Ama Artem, aby v cykle výstav Dotyky slovanskej vzájomnosti pokračovala predstavením tvorby svojich členov v Záhrebe. V náhodnej, ale o to príťažlivejšej symbolike Ulice Cyrila a Metoda, kde sú dislokované centrálne vládne a štátne objekty – aj Galéria magistrátu mesta Záhreb – sa tu od 9. do 22. septembra 2013 predstavila trojica členov UBS – Stanislav Harangozó, Milan Tvrdoň a Emil Semanco výberom zo svojej tvorby. Hlavnou organizátorkou pobytu a prezentácie slovenských výtvarníkov v Záhrebe bola vedúca chorvátskeho spolku Ama Artem Dr. Dajana Budovac, Obchodná kancelária Verebová/Haluková, Stredoeurópska, východoeurópska a stredoázijská obchodní komora –SVSOK a Svetové združenie Slovákov žijúcich v zahraničí. Na úspechu výstavy má výrazný podiel aj naša diplomatická misia, kde práve v čase konania Dotykov slovanskej vzájomnosti nastúpil nový veľvyslanec Juraj Priputen, ktorý umelcov osobne prijal, pričom sa načrtli ďalšie možnosti kultúrnej výmeny.

■ PRVÁ NA SLOVENSKU

Združenie Ama Artem, ktoré má okolo sto členov po celom Chorvátsku, po minuloročnej výstave v Prahe priviezlo vo februári tohto roku kolekciu prác v reláciách projektu Dotyky slovanskej vzájomnosti do galérie Slovenského rozhlasu v Bratislave. Za participácie už spomínaných organizátorov a sponzorov sa tu predstavili takmer štyri desiatky chorvátskych amatérskych výtvarníkov vedených vedúcou združenia Dajanou Dubovac, profesiou lekárkou, s prácami na tému Slovanstva, jeho histórie, charakteristík, symboliky, vzájomných kontaktov. Ako hostia prišli do Bratislavy spoločne s chorvátskymi priateľmi taliansky maliar Giangi Cornelio a ukrajinská konceptualistka Lesya Ryba-Terlecky, žijúca v Londýne. Všetci vyslovili presvedčenie, že projekt takýchto prezentácií umelcov slovanských národov má perspektívu a treba ho ďalej rozvíjať a obohacovať.

Svedectvá o vojne a ľuďoch v nej

Svedectvá o vojne a ľuďoch v nej - Vyd. Nové Mesto nad Váhom, 2013

KNIHA TÝŽDŇA

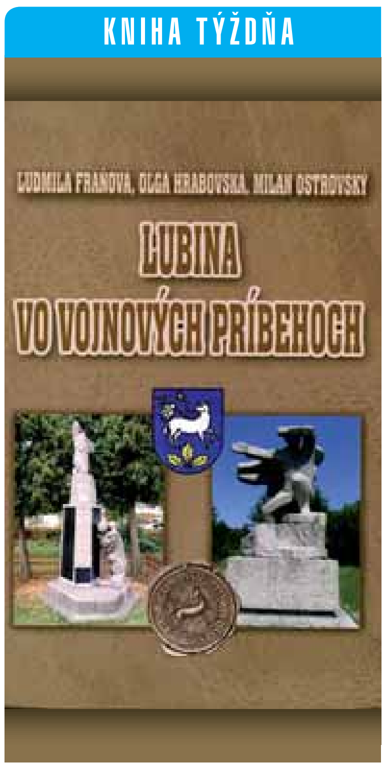

Nájdu sa medzi nami ľudia, čo si cenia históriu a dokážu ju i uchovať pre nasledujúce generácie. Patrí medzi nich aj trojica autorov knihy Lubina vo vojnových príbehoch –dlhoročná stredoškolská pedagogička Mgr. Ľudmila Fraňová, bývalá redaktorka regionálneho časopisu Informátor Ing. Oľga Hrabovská a niekdajší starosta obce Lubina Milan Ostrovský.

Podujali sa na náročnú, ale záslužnú prácu. Zmapovali históriu podjavorinského kraja vo vojnových rokoch. Prístupným a pútavým spôsobom predkladajú zážitky našich predkov tohto regiónu, ktorí sa ocitli priamo na bojiskách alebo aspoň pomáhali vojakom pri oslobodzovaní.

Kronika vojnových udalostí a ľudských osudov nie je zostavená zo suchopárnych údajov. Žánrovo ide o literatúru faktu, spestrenú výpoveďami pamätníkov zachovaných v rodinnej tradícii. Sú o to cennejšie a presvedčivejšie, že ich zaznamenali deti, vnuci alebo blízki príbuzní niekdajších legionárov v Rusku či vo Francúzsku, vojakov v prvej a druhej svetovej vojne. Podjavorinský región je známy svojou odbojovou činnosťou počas SNP, ale aj obetavou pomocou občanov pri záchrane ruských utečencov, židovských rodín i zostrelených amerických letcov. Na dvesto päťdesiatich štyroch stranách sa odohráva osemdesiat zaujímavých príbehov, doplnených osemdesiatimi šiestimi čiernobielymi a dvadsiatimi siedmimi farebnými fotografiami. Autori ponúkajú čitateľom udalosti tak, ako si ich vypočuli alebo získali z písomných spomienok. Nepodsúvajú nikomu svoj názor, nechávajú čitateľovi voľný priestor na jeho úsudok, pretože ich hrdinovia sa rozhodovali a konali v ťažkých, neraz životu nebezpečných situáciách.

Kniha isto zaujme široký okruh čitateľov, pripomenie aj objasní niektoré z donedávna zahmlených faktov a postojov, ktoré boli dlhé roky utajované a prikrášľované.

Anna SLÁVIKOVÁ

MEDAILÓN

Keby sme zostavili pomyselný rebríček našich aforistov, na jednom z čelných miest, ak nie na prvom mieste, by sa objavilo meno Peter Gregor. Tento brilantný autor krátkych satirických útvarov, ktoré v sebe koncentrujú múdrosť, nadhľad a hlbokú znalosť ľudskej spoločnosti, je však zároveň aj vynikajúci básnik, publicista a uznávaný tvorca úspešných rozhlasových hier.

Prudký elegán s darom irónie

Peter Gregor sa narodil 27. februára 1944 v Prešove. Po maturite v roku 1962 študoval slovenský a španielsky jazyk na Filozofickej fakulte Univerzity Komenského v Bratislave, kde promoval v roku 1967. Profesionálne sa okrem literárnej činnosti uplatnil ako redaktor. V rokoch 1967 – 1969 pôsobil v Československom rozhlase, potom približne jeden rok v Československej televízii a od roku 1971 až do roku 1983 v časopise Osvetová práca. Od ukončenia redaktorskej činnosti v tomto periodiku žije Bratislave ako spisovateľ v slobodnom povolaní. „Keď chceš milovať, miluj človeka, ale ak očakávaš vernosť, kúp si radšej psa," napísal Peter Gregor v jednom zo svojich často citovaných epigramov. Desiatka básnických kníh, postavených na poetike, ktorá sa nikomu nepodkladá a je autorsky až na dreň úprimná, tisícky spomínaných aforizmov v novinách a v časopisoch a šestnásť pôvodných rozhlasových hier. Nie nadarmo patrí Peter Gregor medzi najplodnejších a najúspešnejších slovenských autorov v tomto rozhlasovom žánri. V jeho hrách dominuje zápas o slobodu indivídua, chápaný ako nikdy nezavŕšiteľný proces. Tvrdý kritik pokrytectva, vynikajúci publicista a rovnako zdatný diskutér s nezameniteľným šarmom, ktorý tak dráždil priemerných a moci poklonkujúcich „tvorcov" v minulosti aj dnes. Peter Gregor prechádza slovenskou básnickou, aforistickou a dramatickou scénou s istotou elegantného muža, na ktorého slovo sa dá spoľahnúť. K jeho sedemdesiatinám mu želáme, aby mu to ešte dlho vydržalo.

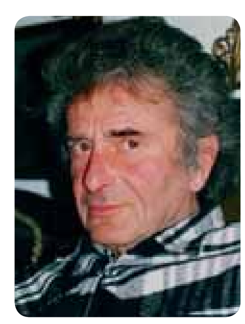

(mab) - Foto: E. SEMANCO

HUMORESKA

Svätoplukovi sa to odrážalo od dna Balatonu

Urobil som závažný počin pre celé ľudstvo. Objavil som dve rovnice o prosperite: o podmorskej hĺbke dna a nadmorskej výške krajiny. Prvý zákon znie: „Čím hlbšie je dno, tým sa od neho ekonomika ťažšie hore odrazí." Načrime do histórie. Svätopluk mal na sklonku života povesť najmocnejšieho vladára východnej časti strednej Európy. Jeho ríša siahala až na dno Balatonu. Priemerná hĺbka tohto jazera je 3,2 metra. Veľkomoravská ríša za čias spomínaného panovníka prosperovala. Veď počuli ste niekedy o nezamestnanosti v jeho države? Súčasné Slovensko má oficiálne udávanú priemernú nadmorskú výšku 392 metrov nad morom (m. n. m). Čiže dno na odrazenie meria mínus 392 metrov. Stále sa boríme s ekonomickými problémami, hladové doliny nahradzujú už hladové nížiny, pahorkatiny, vŕškoviny a kopcoviny. Všetko preto, lebo naše dno na odrazenie kleslo do hĺbky štyri- až šesťtisíc metrov pod morskou hladinou. Slovensko si totiž cez Interoceanmetal prenajalo šestinu zo sedemdesiatpäťtisíc štvorcových kilometrov morského dna v rovníkovej časti Tichého oceánu. Stalo sa vlastníkom licencie na vyhľadávanie polymetalických kovov, čo nás ročne stojí sto sedemdesiatpäťtisíc eur. Vzácnych kovov má na morskom dne byť za miliardy, prší sa ministerstvo životného prostredia. Ale kedy zabezpečí delfínov alebo dajakých žralokov, aby sfárali na morské dno a nakopali nám vzácnej rudy, o tom mlčí, lebo nevie, kedy sa normálna ťažba začne. Na svätého Dindy určite. Naše morské dno tak slúži výhradne na ekonomické odrážanie sa od neho, je sakramentsky hlboké a kašle nám na ekonomiku.

Druhý môj zákon hovorí o priamej úmere medzi nadmorskou výškou a ekonomickým rastom. Vychádzal som z jednoduchej premisy. Čím je nadmorská výška nižšia, tým ekonomika rýchlejšie napreduje a región je bohatší. Čím je vyššia nadmorská výška, nasleduje opak prosperity. Príklad: Lammerfjord v Dánsku má podmorskú nížku sedem metrov pod úrovňou mora. Priemerná hrubá mzda v Hamletovsku – 4 270 eur. Priemerná nadmorská výška v Bulharsku je 470 metrov a v krajine pri Čiernom mori je priemerný plat 390 eur. U nás na Slovensku to platí tiež. Bratislava má 134 a Batizovce v popradskom okrese pod Tatrami 751 či Braväcovo 610 m. n. m. Mesačný rozpočet týchto obcí má bežne zazobaný Bratislavčan vo vrecku. Na Slovensku existujú len zdanlivé anomálie, ktoré by mohli „akože" popierať môj zákon. Napríklad na bankovom účte každého VIP hosťa v apartmánoch na Lomnickom štíte je viac peňazí ako ročný rozpočet neslávne známeho cigánskeho Sačurova so 124 m. n. m. Je síce pravda, že hosť na štíte nášho druhého najvyššieho kopca, ktorý si na svoj obraz prerobila skupina J&T, prepije na posedenie toľko ako cigán zo Sačurova, ale ten to mal na mesiac. A to je medzi nimi ako-tak jediná zhoda a moje zákony platia všade bez výnimky.

Milan ZEMO

Staromaďarské kmene neboli v Karpatskej kotline, keď sme mali kráľa

Jeho kráľovský titul je vierohodný

Peter MULÍK – Foto: Emil SEMANCO

Titulatúra panovníkov sa vyvíjala v každom civilizačnom okruhu osobitne. Slovanský svet, do ktorého sme v 9. storočí patrili, mal svoje zvyklosti titulovania panovníkov, ktoré boli odlišné od používania titulov povedzme v antickom (gréckom a rímskom), v germánskom a v islamskom prostredí. Práve v rímskom antickom prostredí vznikol titul rex, ktorým v latinských prameňoch niekedy označujú nášho panovníka Svätopluka I. Veľkého.

Ľudmila Cvengrošová, Veľkomoravský panovník.

Titulom rex označovali pôvodne vládcov, ktorí podľa tradície vládli pred založením rímskej republiky (Res publica 510 – 44 pred Kr.) v Ríme. Zdá sa, že boli volení kmeňovými bojovníkmi a neskôr mali aj náboženské povinnosti a právomoci. V čase Rímskej republiky sa slovo rex v politických súvislostiach chápalo prevažne negatívne a spájalo sa s obdobím samovlády, tyranie a útlaku. Preto sa počas Rímskeho cisárstva rímski imperátori nikdy neoznačovali titulom rex, ale používali titul cézar a augustus. Z latinského titulu „caesar“ (čítalo sa vtedy „kaesar“) vzniklo germánske slovo kajsar – Keiser vo význame cisár, pričom je každému jasné, že aj naše slovo cisár je z latinského tvaru slova (mena) „Caesar“, ale v novšej latinskej výslovnosti (césar – cisár). Od tohto istého rímskeho titulu pochádza aj slovo cár.

V čase veľkého sťahovania národov titul rex dávali súčasníci aj germánskym kmeňovým panovníkom, ktorí často vystupovali ako spojenci antického Rímskeho impéria (napr. Genserich, Childerich, Klovis, Teodorik Veľký). Aj keď v modernom slova zmysle je použitie titulu rex u nich kontroverzné (nezodpovedalo stredovekému pojmu rex), historiografia ich titul rex akceptuje. Latinské slovo rex, známe už od staroveku, označovalo totiž panovníkov, ktorí boli jedinými vlastníkmi určitého územia a držiteľmi vojenskej moci. Do súčasnej slovenčiny ho prekladáme ako kráľ.

■ PÁPEŽSKÉ BULY

Prof. R. Marsina (Etnogenéza Slovákov. Kto sme a aké je naše meno. Matica slovenská 2011) konštatuje, že titulovanie Svätopluka I. nie je ustálené. V bule Gloria in excelsis pápeža Hadriána II. z roku 869, v ktorej sa Svätopluk prvýkrát spomína, je uvedené iba jeho meno bez akéhokoľvek titulu, rovnako ako aj mená Rastislava a Koceľa, ktorí sa v tejto listine tiež spomínajú. Podobne je to i v liste pápeža Jana VIII. z (júna – júla) 879, kde sa hovorí len o Svätoplukovi z Moravy. Až v bule Industrie tue od toho istého pápeža z júna 880 sa píše „milovanému synovi Svätoplukovi, slávnemu komesovi“. Pokým v staroveku titul „comes“ označoval splnomocnenca cisára v určitých otázkach, v germánskym nástupníckych štátoch Západorímskej ríše v ranom stredoveku tento titul označoval zástupcu kráľovskej moci na určitom území (Gau), ktorého bol neskôr dedičným vlastníkom.

Pápež označil Svätopluka aj ako milovaného syna. Oslovenie syn používal pápež v tých časoch pre svetských vládcov a hodnostárov. Robil to z pozície duchovného „otca“ kresťanského sveta – z toho vzniklo pomenovanie papa – pápež. V liste pápeža Jana VIII. z 23. marca 881 arcibiskupovi Metodovi sa hovorí o „slávnom kniežati Svätoplukovi“ (glorioso principi Sphentopulcho). Je to odpoveď na list arcibiskupa Metoda pápežovi a dá sa predpokladať, že Metod vo svojom liste použil na označenie panovníka titul princeps – knieža.

Až pápež Štefan V. v liste z konca roku 885 tituluje Svätopluka ako rex „Zuentopolco regi Sclavorum“. Vtedy už ovládal rozsiahle územia v strede Európy – skutočné regnum. V germánskych jazykoch sa toto latinské slovo, označujúce aj moc a vládu, pretvorilo do tvaru Reich – ríša. Je pravdepodobné, že titul rex pre Svätopluka v tomto pápežskom liste navrhol vtedy použiť nitriansky biskup Wiching, ktorý sa v tom čase zdržiaval v Ríme.

■ FULDSKÉ ANÁLY

Najviac informácií o Svätoplukovej ríši nachádzame vo Fuldských análoch a v ich regensburských pokračovaniach (z rokov 869 – 895). Tie už v roku 869 Svätoplukom spravované Nitriansko (Nitravu) označujú ako „regnum Zuentibaldi nepotis Rastizi“ – kráľovstvo Svätopluka, Rasticovho synovca. V kronike prümského opáta Reginona sa Svätopluk výslovne spomína ako rex. K roku 890 je zaznamenané, že „Arnulfus concessit Zuendibolch Marahensium Sclavorum regi ducatum Behemensium“ (Arnulf postúpil kráľovi moravských Slovenov Svätoplukovi Vojvodstvo Čechov). Kronikár použil titul rex v súvislosti so Svätoplukom, aj keď v roku 894 zaznamenal jeho smrť („Zuendibolch rex Marahensium Sclavorum“).

■ FASCINUJÚCI PANOVNÍK

Slovo kráľ sa dnes vyskytuje u všetkých . Český lingvista Josef Dobrovský ako prvý napísal, že toto slovo pochádza z mena Karola Veľkého, s ktorým Slovania prišli do styku. Kedy a kde? Veľmi skoro. Odvekí nepriatelia a podmanitelia podunajských Slovenov Avari boli v rokoch 791 a 803 porazení práve Karolom Veľkým a hranice jeho vplyvu sa dostali až na Dunaj. Naši predkovia boli takí fascinovaní týmto veľkým panovníkom (ovládal územia od Atlantického oceánu a Stredozemného mora až k Severnému moru, na juhovýchode po Jadran a oblúk Dunaja), že jeho meno sa stalo synonymom veľkého silného suverénneho panovníka. Meno vládcu Frankov, ktorý sa usiloval obnoviť Rímsku ríšu v jej kresťanskej podobe, prešlo u Slovanov palatalizačnými zmenami podobnými, ako sa slovo barda zmenilo na brada. Titul kráľ sa vyvinul v jazyku podunajských Slovenov pred prešmyknutím hláskových skupín (ar-ra) karl - kral,

teda najneskôr okolo roku 800.

Ak naši predkovia používali slovo kráľ ako synonymum titulu hlavného franského panovníka, jeho význam by sme v dnešnej slovenčine mali preložiť ako cisár. Ak titulom kráľ označovali Svätopluka, vyjadrovali zrejme skutočnosť, že bol najvyšším panovníkom vo svojej ríši, ktorému sa podrobili vládcovia ním ovládaných krajín. Svätoplukov titul kráľ sa v slovanskom (slovenskom) prostredí rovnal titulu cisár.

Nazdávam sa, že keď Svätopluk vybudoval rozsiahlu stredoeurópsku dŕžavu v slovanskom (a najmä v slovenskom) prostredí, začali používať titul kráľ ako titul suverénneho veľkého panovníka. Tento štátoprávny pojem tak utkvel v historickej pamäti našich predkov, že ho použili aj v neskoršom období na označovanie uhorských panovníkov a v tejto slovenskej podobe prenikol aj do maďarčiny.

■ ROD ARPÁDOVCOV

Štátoprávna kontinuita Svätoplukovej ríše v právnej terminológii – označenie najvyššieho panovníka, prešla aj s titulom kráľ priamo na arpádovských panovníkov. Nitrianske knieža Gejza, keď sa stal suverénnym panovníkom Uhorska, je na kráľovskej korune (corona graeca) označený dokonca ešte nezmenenou slovenskou podobou slova kráľ – krales – Geovitzas pistos krales Tourkias. Slovo prešlo neskôr aj do živej maďarčiny v podobe király (kiráľ). To svedčí nielen o spontánnom a trvalom prevzatí tohto dôležitého slova zo štátoprávnej oblasti, ale nepriamo aj o kontinuite štátu, ktorú aj keď historicky nemožno dokázať, lingvistické dôkazy svedčia v jej prospech. V súvislosti so slovom kráľ túto kontinuitu dokazujú dve podstatné okolnosti.

Arpádovskí následníci trónu sídlili v druhom najdôležitejšom sídelnom meste Svätoplukovej ríše – v Nitre. Toto centrum štátu sa nachádza na slovenskom etnickom území, kde slovo kráľ žilo v historickom vedomí a používalo sa v živej reči. K prenosu označenia uhorského panovníka termínom kráľ – király mohlo dôjsť iba vtedy, ak sa tento pojem už predtým v praxi používal na označenie veľkomoravských panovníkov (s určitosťou však najmä kráľa Svätopluka). V čase vzniku titulu kráľ u starých Slovákov (vláda Karola Veľkého) totiž staromaďarské kmene neboli ešte v Karpatskej kotline.

Nomádsko-pastierske národy bez skúsenosti s usporiadaným štátnym životom, akými boli kmene pod vedením starých Maďarov, nemohli vytvoriť samé štát. Popri viacerých významných vonkajších a vnútorných faktoroch, ktoré ovplyvnili vznik uhorského štátu, súdiac podľa slov prevzatých do maďarčiny, bola úloha domáceho slovenského (Sloveni) obyvateľstva výrazná, konštruktívna, trvalá a nezvratná. Tak vo veľkomoravskom, ako aj v uhorskom štáte sa ustálil titul kráľ – király (mocný ako cisár Karol Veľký), pričom neskôr už len ako ekvivalent latinského titulu rex.

■ MENO SVÄTOPLUKOVO

Tvar mena nášho najvýznamnejšieho panovníka, zachovaný v západných prameňoch písaných latinkou, nám poskytuje jeden unikátny dôkaz, že naši predkovia už v 9. storočí nevyslovovali po spoluhláskach b m p v jotované „je“, ale „e“ ako v súčasnosti. V latinkou písaných prameňoch máme meno kráľa Svätopluka uchované v podobách Zvuentapu, Sfentopulcho, Sphentopulcho, Zuentopolco, Zuentibald, Zwentibaldus, Zuendibolch, Zuentepulc. To svedčí o tom, že spoluhláska v pred nosovkou ę nebola jotovaná. Meno nášho kráľa sa vyslovovalo Sv-entopolk, ale nie Sv-jentopolk, lebo túto podobu by boli pramene zachytili v písomnej podobe. Nemožno teda predpokladať, že sme v prastarej slovenčine používalo etnonymum „Slovjen“ namiesto tvaru Sloven, ktorým sme sa na Dunaji označovali. Je možné, že v hlaholských a cyrilských pamiatkach máme tvar slova Sloven s písmenom jať (Slov-jať-n) iba z toho dôvodu, že ho zapísali ľudia nedomáceho pôvodu, resp. tieto pamiatky nevznikli na našom území. To znamená, že aj adjektívum sventy (svätý) sa na našom území vyslovovalo bez jotácie (nie svjenty). Nejotovaný stav adjektíva sventy(prvá časť mena Svento-polk - Svätopluk) je však typicky slovenský jav, lebo sa vyskytuje iba v slovenčine (v poľštine je tvar święty, v ruštine svjatyj – Svjatopolk) a platí aj pre tvary slova, keď e nasledovalo po spoluhláske v, teda aj v slove Slov-en. Dôkaz o neexistencii jotácie v mene Svätopluk v dobových prameňoch je dostatočným dôkazom, že sa na našom území používal tvar etnonyma Sloven.

■ VEĽKÝ A SLÁVNY

V tomto roku si pripomíname výročie smrti kráľa Svätopluka. Rok smrti Svätopluka sa zachoval vo viacerých dobových prameňoch, deň jeho smrti sa neuvádza v nijakom vtedajšom dobovom alebo krátko po jeho smrti vzniknutom prameni. Deň jeho smrti je spomenutý v Letopise popa Dukľanina, ale tento prameň sa pokladá za málo hodnoverný, pretože vznikol asi až v druhej polovici 12. storočia. Podľa tohto Letopisu Svätopluk zomrel 9. marca v roku 894. Tento údaj zrejme nestojí celkom na vode, lebo aj na Morave sa už od roku 1349 za deň Svätoplukovej smrti považoval 9. marec. V benediktínskom zoznáme svätcov (Menologium benedictinum..., Feldkirchen, 1655) mních Gabriel Bucelini uvádza medzi svätcami a blahoslavenými aj kráľa Svätopluka, pričom jeho sviatok je daný na 11. marec. Tento prameň je zrejme inšpirovaný Kozmasovou kronikou, lebo Svätopluk podľa neho zomrel ako kajúci mních.

Presný a detailný profil kráľa Svätopluka už asi nikdy historici nevytvoria. Aj napriek tomu v našej historickej pamäti ostane veľkým a slávnym panovníkom. Takého ho poznali jeho súčasníci, takého ho vykresli naši básnici a taký ostáva v našich srdciach a mysliach.

(Redakčne upravené)

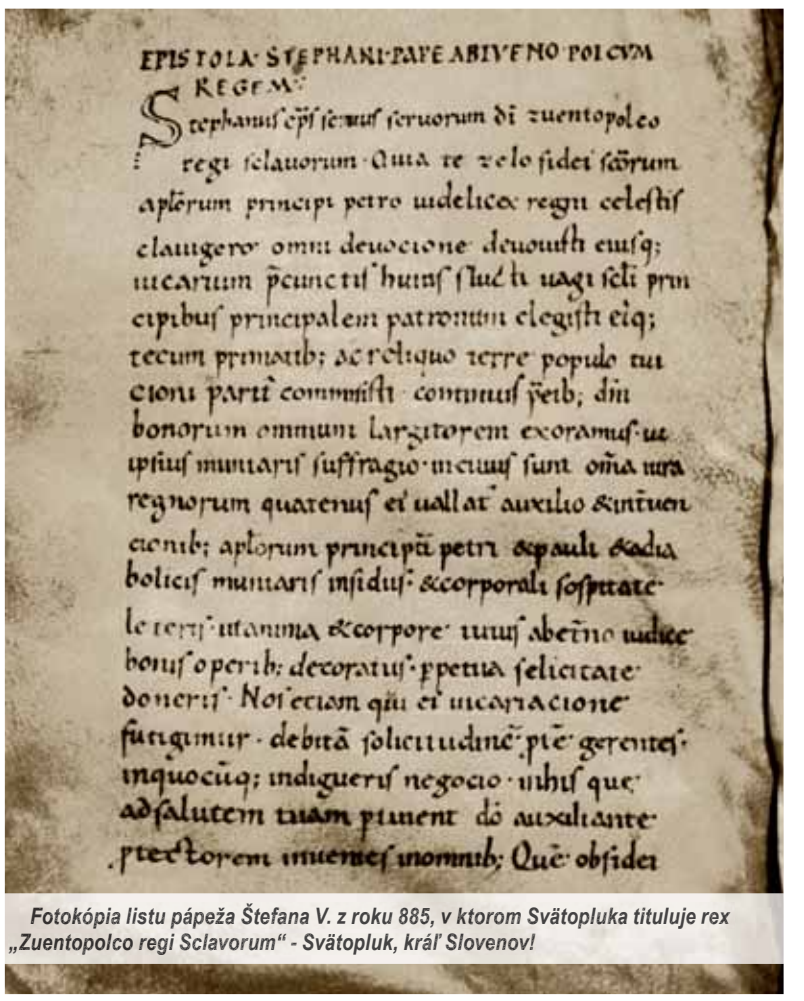

Fotokópia listu pápeža Štefana V. z roku 885, v ktorom Svätopluka tituluje rex „Zuentopolco regi Sclavorum“ - Svätopluk, kráľ Slovenov!

Matičný Okrúhly stôl ťal do živého – dajte prácu ľuďom, je jej dosť

Prestaňme hodnotiť a zdôvodňovať, konajme!

Ivan BROŽÍK – Foto: Ivan KRAJČOVIČ

Matica slovenská usporiadala v kongresovej miestnosti Úradu Trnavského samosprávneho kraja druhý Okrúhly stôl tentoraz na tému Zamestnanie a vytváranie pracovných príležitostí. Viedol ho člen predsedníctva Matice slovenskej Viliam Oberhauser. Podujatie malo silnú tému a tomu zodpovedala aj účasť a zostava prítomných či už odborníkov alebo hostí v pléne.

Možno smelo konštatovať, že išlo o reprezentatívnu vzorku odborníkov a ľudí praxe, ktorí už len samotnou účasťou na Okrúhlom stole demonštrovali, že právo občanov Slovenska na prácu je základným právom a že spoločnosť musí urobiť všetko pre to, aby toto právo bolo aj naplnené, nielen roky deklarované.

Účastníci Okrúhleho stola Matice o zamestnanosti.

■ VEČNÁ PRAVDA

„Svedomie sa vás spýta, či ste boli verní Bohu a vlasti a či len ste stáli s vlasťou... čo na tom, že kráčali ste s dobou, raz si vás povolajú časy z hrobov..." zaznelo hneď v úvode netradične slovami básnika a bolo to viac ako výstižné. Docent Rastislav Bednárik z Inštitútu pre výskum práce a rodiny na podrobne zbieraných údajoch totiž dokumentoval smutné čísla o tom, ako sa obyvatelia Slovenska poberajú za prácou do zahraničia. Tie verše ako by boli mementom pre tých predstaviteľov všetkých našich ponovembrových politík, ktorí svojím straníckym egoizmom doslova povyháňali desaťtisíce našich občanov za hranice za prácou, presne tak ako v časoch najväčšej hospodárskej krízy v tridsiatych rokoch minulého storočia museli za obživou odísť naši prastarí rodičia. Ešte smutnejšie je zistenie, že mnohí z tých, ktorí u nás získali vysokoškolské a často stredoškolské vzdelanie, vykonávajú v zahraničí prácu, na ktorú stačí nekvalifikovaný zamestnanec. Iba preto, aby sa uživili, aby uživili svoje rodiny.

■ KRITIKA ŠKOLSTVA

Veľkou témou Okrúhleho stola bolo čoraz viditeľnejšie otváranie sa takzvaných nožníc medzi tým, čo produkuje naše školstvo, a medzi potrebami nášho hospodárstva. Školy živelne – štátne menej, súkromné oveľa viac – na študentoch iba zarábajú. Ide tak o stredné školstvo, ako aj o vysoké. Vzdelávacie ustanovizne egoisticky nezohľadňujú možnosť umiestnenia sa svojich absolventov na trhu práce, ale produkujú ich takmer ako na páse, len aby za nich zarobili a vyrobili vlastný zisk. Na druhej strane – aj zo strany priemyslu je iba malý záujem na tom, aby si budúci zamestnávatelia podchytili nádejné talenty ešte v čase ich štúdií.

■ STRÁCAME ŽIVITEĽKU

Predseda trnavského samosprávneho kraja Tibor Mikuš pripomenul, že strácame to, čo je pre nás najcennejším zdrojom práce, ale aj príjmov – vlastnú pôdu. V diskusii zaznelo, že na Slovensku máme celé oblasti, ktoré patria developerom napríklad z Dánska a keďže ide už prakticky o stratu suverenity nad vlastným územím, stačí tam iba vyvesiť vlajku Dánskeho kráľovstva. Podľa Tibora Mikuša poľnohospodárstvo živilo našich otcov a matky, dávalo obživu rodinám, zmysel i naplnenie ich žitia. Dnes sa rodiny rozpadajú na matky s deťmi doma u nás a otcov emigrantov za prácou v zahraničí.

■ SME ROZČÚLENÍ...

Presne to zaznievalo zo strany viacerých diskutujúcich z pléna. Vyjadrovali jednoznačný nesúhlas s tým, že v našej spoločnosti neustále analyzujeme, riešime, zbierame údaje, zaznamenávame fakty, ale to je všetko, na čo sa zmôžeme. Podľa účastníkov druhého Okrúhleho stola Matice slovenskej je už najvyšší čas aj konať na základe takto roky systematizovaných poznatkov. Treba prispôsobiť legislatívu tak, aby umožnila ekonomické prežitie malých podnikateľov, živnostníkov, farmárov, je nevyhnutné ekonomicky vyjsť im v ústrety, a tak im pomôcť k samoživiteľstvu.

„Rezervy v zamestnanosti sú skryté, iba nie sú demaskované a nie sú nájdené riešenia ako ich využiť. Nezamestnaných je približne štyristotisíc, stodvadsaťtisíc Slovákov pracuje v zahraničí. Na jednej strane to znie hrozivo, na druhej strane je tu skrytý potenciál, pretože je medzi nezamestnanými veľa vzdelaných ľudí, tí, ktorí sú v zahraničí, sú navyše jazykovo dobre vybavení. Dobrými stimulmi, ktorými by sem týchto ľudí podporili, aby začali podnikať a sami zamestnávať iných, máme možnosť zobudiť trh práce," skonštatoval Viliam Oberhauser. „Chcel by som zablahoželať predstaviteľom Matice slovenskej k zorganizovaniu tohto Okrúhleho stola," povedal predseda Trnavského samosprávneho kraja Tibor Mikuš. „Práca a zamestnanie sú nevyhnutným predpokladom dôstojného života jedinca, ale najmä rodiny. Zamestnaní rodičia sú garantom správnej výchovy mladej generácie." Matica slovenská chce čo najskôr iniciovať internetovú diskusiu k problematike zamestnanosti, ktorej závery budú vyhodnotené v závere roka na podobnom podujatí.

TELEGRAFICKY Z MIESTNYCH ODBOROV

FOTOGRAFIE DOSŤ POVEDIA – (NOVÉ ZÁMKY) – *I keď minulosť dnes nie je v centre pozornosti mladých ľudí, Helene Rusnákovej sa podarilo priam nemožné. V Obchodnej akadémii v Šuranoch, kde vedie Bádateľský krúžok, nadchla pre zbieranie historických fotografií nielen svojich študentov, ale aj kolegov pedagógov a verejnosť. Dosiaľ sa im podarilo nazbierať a zdigitalizovať viac ako tisícdvesto fotografií dokumentujúcich dávne časy, tradície, architektúru, módu či vtedajšie udalosti. V minulom roku v spolupráci s mestom Šurany zorganizovali výstavu Fotografie rozprávajú, ktorá sa stretla s veľkým záujmom nielen u žiakov základných a stredných škôl, ale aj u dospelej populácie. Tento rok začali spoluprácou s Miestnou organizáciou Matice slovenskej v Nových Zámkoch, pripravili publikáciu a usporiadali výstavu aj tu. Slávnostná vernisáž sa konala 12. februára podvečer v Dome Matice slovenskej v Nových Zámkoch a výstavu pod názvom Fotografie rozprávajú 2 tvorí výber toho najzaujímavejšieho. „Fotografie dokumentujú aj rodinné i spoločenské udalosti danej doby. Môžeme jednoznačne povedať, že sú pre nás nielen zdrojom na uchovávanie našich spomienok, ale pre mladú generáciu aj zdrojom pre poznanie dovtedy nepoznaného, zároveň pomocníkom pri porovnávaní minulosti a súčasnosti. Fotografia má veľký význam i vo vyučovacom procese na hodinách dejepisu, zemepisu, občianskej náuky, etiky, výtvarnej výchovy, estetiky, ekológie... Systematickou zbierkou fotografií daného regiónu vieme poskladať aj nepoznanú mozaiku zo života nášho ľudu, získame vedomosti o bývaní, o využívaní pracovných nástrojov, o móde a odievaní, o spoločenskom či cirkevnom živote v danom regióne. Poteší nás, ak mladí ľudia objavia na fotografiách veci doteraz neznáme, starší návštevníci si pospomínajú na svoju mladosť a možno na fotografiách uvidia svojich blízkych či známych, ktorí už nie sú medzi nami, ale v istom období spoločenského vývoja regiónu boli spolutvorcami tunajšej histórie," uviedla okrem iného vo svojom príhovore riaditeľka Obchodnej akadémie v Šuranoch Eva Matejíčková. Výstava potrvá do 12. marca.*

Angelika HOLOMÁŇOVÁ

FAŠIANGY – OSTATKI 2014 - (KREMPACHY) – *V Krempachoch sa 22. – 23. februára uskutočnil 18. ročník súťažnej prehliadky krajanských umeleckých zoskupení i sólistov Fašiangy – Ostatki 2014, ktorú organizuje Spolok Slovákov v Poľsku už od roku 1994. Počas prvého dňa sa na scéne predstavilo vyše päťdesiat účinkujúcich zo spišských a z oravských obcí v Poľsku vo veku od štyroch do sedemdesiatich šiestich rokov. Nefalšovanú fašiangovú zábavu, plnú radosti i veselosti, priniesol hosťujúci Folklórny súbor Senior Oravan z Nižnej. Počas druhého súťažného dňa predstavili v hojnom počte zhromaždeným divákom svoje umenie krajanské folklórne súbory, ktoré predviedli zvykoslovné pásma (pytačky a detské hry), spojené s regionálnymi tancami a piesňami. Počas dňa sa objavili na scéne tí istí konferencieri ako pred dvadsiatimi rokmi, krempašskí rodáci, zakladatelia festivalu, učitelia slovenčiny Anka Krištofeková a Dominik Surma. Víťazi podujatia získali finančnú odmenu, diplom i pamätnú sošku, no drobné odmeny si odniesli všetci účinkujúci. Fašiangy – Ostatki 2014 sa uskutočnili s podporou Ministerstva správy a digitalizácie Poľskej republiky (Ministerstwo Administracji i Cyfryzacji PR), Úradu pre Slovákov žijúcich v zahraničí a Združenia vodných elektrární Nedeca, s. a. (Zespół Elektrowni Wodnych Niedzica S.A.).*

Milica MAJERIKOVÁ-MOLITORIS

FAŠIANGY, FAŠIANGY... – (PORUBA POD VIHORLATOM) – *Už po sedemnásty raz sa v Porube pod Vihorlatom v sobotu 22. februára zišli domáci i hostia na obľúbených fašiangových oslavách. Ich organizátorom bola dedinská folklórna skupina (DFS) Porubjan a Miestny odbor Matice slovenskej (MO MS) v Porube pod Vihorlatom. Fašiangovú veselicu otvorila predsedníčka MO MS Marta Dudrová, ktorá privítala všetkých prítomných, osobitne starostu obce Juraja Krišku, poslancov obecného zastupiteľstva, miestneho duchovného Slavomíra Gerega aj riaditeľku Domu Matice slovenskej (D MS) v Michalovciach Máriu Kušnírovú. V zemplínskom nárečí s porubským dialektom privítal potom ešte účastníkov slávností Jozef Bencuľák, člen spomínanej skupiny. Okrem privítania však pripomenul i bohaté fašiangové zvyky v Porube pod Vihorlatom, veď cieľom i týchto slávností je nezabudnúť na to, čo nám zanechali ako duchovné dedičstvo naši predkovia. Vystúpili aj členky detského folklórneho súboru, a potom už nasledovala zábava až do rána – dominovali v nej piesne, ktoré má v repertoári dedinská folklórna skupina Porubjan. Do tanca hrala skupina Premiér zo Sečoviec. Ako sa na správne matičné podujatie patrí, hrali iba slovenské a české piesne a piesne v zemplínskom nárečí. O polnoci, už tiež tradične, nechýbala tombola, do ktorej cenami prispel obecný úrad, miestni podnikatelia, MO MS aj D MS. Občerstvenie pripravili členky DFS Porubjan a nemohli v ňom chýbať ani originálne zemplínske „holubky". Potešujúce bolo i to, že medzi účastníkmi podujatia nechýbali ani mladí matičiari, ktorých bola z celkového počtu prítomných takmer polovica.*

Kamila CHILOVÁ

MATIČIARI BILANCOVALI...– (HORŠA) – *Matičiari Miestneho odboru MS v Horši sa zišli 15. februára na svojom výročnom zhromaždení. Otvorili ho fanfárami Matice slovenskej. V hodnotiacej správe predsedníčka Miestneho odboru MS Mgr. Mária Udvardy -Liptáková skonštatovala, že jeho činnosť bola v uplynulom roku bohatá. Vyzdvihla najmä prácu členov výboru, ktorí majú najväčšiu zásluhu na tom, že sa plánované podujatia uskutočnili. O hospodárení s financiami prítomných oboznámila pokladníčka miestneho odboru p. Ľudmila Mituníková. Potom matičiari prerokovali a schválili plán činnosti a rozpočet na rok 2014. Plán navrhnutý výborom obohatili svojimi návrhmi mladí členovia miestneho odboru. Svoje rokovanie zakončili matičiari hymnou Matice slovenskej Kto za pravdu horí. Po skončení rokovania výročné zhromaždenie pokračovalo fašiangovým posedením pri pampúšikoch, na ktorom privítali aj spoluobčanov nematičiarov. Pampúšiky, fánky a ďalšie fašiangové pochúťky pripravili ženy matičiarky. Pri nich a pri dobrom ovocnom čaji si potom v družnom rozhovore posedeli do nočných hodín.*

Mária UDVARDY-LIPTÁKOVÁ

PROJEKT

Stanislav Bajaník, člen výboru MS, predseda MO MS Dunajská Lužná etc. predkladá
Projekt k vlasteneckému povzbudeniu slovenského juhu pri príležitosti 95. výročia tragickej smrti gen. Dr. M. R. Štefánika (1919 – 2014)
Motto:: „Ja sa prebijem, lebo sa prebiť chcem!" M. R. Štefánik

Ja sa prebijem, lebo sa prebiť chcem!

Explikácia: *Vlastenecká pochôdzka po slovenskom juhu k štefánikovským pomníkom a pamätným miestam Šamorín, Dunajská Lužná, Ivanka pri Dunaji (24. ročník) s presahom k štefánikovským pomníkom: Devínska Nová Ves, Bratislava, Dunajská Streda, Galanta, Komárno – 6. mája 2014 (utorok) – tepna Žitného ostrova SR, vlastenecky spoločne v ten istý deň.*

Odborní a realizační garanti: *ZŠ, OÚ, MO MS, DMS*

Organizátori*: MO MS Dunajská Lužná, Šamorín, Ivanka pri Dunaji, Devínska Nová Ves, Bratislava, Dunajská Streda, Komárno, Galanta (možnosť zapojenia aj stredného a východného Slovenska). Matica slovenská, Odbor Mladá Matica, Združenie slovanskej vzájomnosti, Svetové združenia Slovákov v zahraničí.*

Titul: *95. výročie tragickej smrti gen. Dr. M. R. Štefánika (4. mája 1919) je výročím, na ktoré sme v roku 2013 upozornili z Ivanky pri Dunaji ministra školstva SR, aby tento rok vyhlásil aj za Rok generála Dr. M. R. Štefánika pre školstvo na Slovensku.*

– Vlastenecká pochôdzka po slovenskom juhu k pomníkom a pamätníkom, pamätným miestam najmä na jazykovo zmiešanom území SR sa v tomto roku dožíva dvadsiatich štyroch rokov, spočiatku za účasti dospelých, od roku 1997 za účasti žiakov ZŠ, SŠ, pedagógov a ich hostí, spolkov, združení, občanov. Odporúčam, aby sa toto erbové národno-vlastenecké matičné podujatie školskej mládeže, pedagógov a ich hostí rozšírilo minimálne do roku stého výročia tragickej smrti gen. Dr. M. R. Štefánika a jeho talianskeho sprievodu.

Návrh programu: *1. Stretnutie ZS, SŠ, pedagógov, hostí 6. mája 2014 (keďže sú školy vystavené cez sviatky na možné riaditeľské voľná) o 8.00 až 8.30 hodine pri pomníkoch M. R. Štefánika v danej lokalite.*

2. Kladenie vencov a kytíc vďaky pri chorálovej hudbe.

3. Štátna hymna SR, báseň.

4. Vlastenecký, výchovný prejav pre zúčastnených, najmä pre školskú mládež.

5. Pozdravy hostí.

6. Ukončenie – pieseň Kto za pravdu horí.

7. Možnosť lokálnej úpravy a doplnkov programu.

Vyvrcholenie: 6. mája 2014 na trase Šamorín, Dunajská Lužná, Ivanka pri Dunaji v rozmedzí 8.30 – 11.30 hodiny. Prijatie spoločného vyhlásenia slovenskej mládeži doma i vo svete v duchu Štefánikovskej myšlienky: „ Ja sa prebijem, lebo sa prebiť chcem".

Najnutnejšie náklady: *ozvučenie, piesne, kytice, vence – organizátori, resp. spoločný projekt Matice slovenskej (podľa dohody).*

(red)

Marián TKÁČ
predseda Matice slovenskej

Na plotoch sú plagáty

Srdce. Rozum. Charakter. Lietadlo. Peniaze. Veľa peňazí. Čo z týchto slov je pravda? Čomu veriť a čomu neveriť? Všetkému určite nie. Veď napríklad len ono lietadlo. Nevlastní ho totiž on, ale len firma, ktorú spoluvlastní. A peniaze? Tých je naozaj veľa – preveľa. Je nimi oblepený každý slovenský plot.

Moja sesternica má svoje skúsenosti so srdcom a s charakterom onoho usmiateho chlapíka s firemným lietadlom. A prostredníctvom nej ich mám aj ja.

Podľahla vábivej reklame – „vianočnému karnevalu". Ulakomila sa na prvé tri mesiace, počas ktorých sa neplatí. Prichádzali Vianoce, požičala si, nakúpila. Ale prišiel štvrtý mesiac a bolo treba platiť. Vracať požičané. Práve vtedy však jej manžel štyridsať minút bojoval o život. Natoľko úspešne, že nezomrel. No stal sa z neho invalid. Prišiel o prácu a aj o možnosť splácať pôžičku. Čoskoro došli upomienky, potom iné listy a – exekúcia. Keďže hrozilo, že moja sesternica a s ňou celá jej sedemčlenná rodina – aj s ďalším invalidom, a to už od čias okupácie z roku 1968, keď ho zranil tank – príde o strechu nad hlavou, vlastne o všetko, vtiahol onen muž so srdcom a s charakterom do „hry" aj mňa. Ešte platili koruny: požičali sme si s manželkou šesťstotisíc, prvýkrát v živote bol som „naživo" na dražbe... až napokon zachránil som sesternici dom.

Takže: čo je pravda a čo „zahmlievanie"? Nie, o rozume nemožno pochybovať. Vymyslieť a čo i len odkukať rafinované finty, ako sa nabaliť – na to treba mať naozaj bystrý um. Ale k tomu treba, aby na druhej strane bolo rozumu pomenej. Veď kto pozná počet Sloveniek a Slovákov, ktorí uverili? A prerobili.

Teraz sa trochu obávam, či zase neprerobíme. Tentoraz už všetci. Lebo ktovie, koľkí z nás zase raz naletia. A my budeme mať prezidenta s veľa, preveľa peniazmi. S lietadlom. A s rozumom.

VYHLÁSENIE

Vyhlásenie Výtvarného odboru Matice slovenskej k Prezidentským voľbám 2014
Za jasné a záväzné postoje

Významní slovenskí výtvarní umelci združení vo Výtvarnom odbore Matice slovenskej na svojom rokovaní 27. februára 2014 za prítomnosti podpredsedu Matice slovenskej Jozefa Šimonoviča a ďalších hostí rozhodli sa vyzvať subjekty Matice slovenskej, ako aj našu občiansku verejnosť, aby v čase volieb prezidenta Slovenskej republiky na ďalšie funkčné obdobie požadovali od kandidujúcich subjektov zrejmé a záväzné stanoviská k ďalším osudom a perspektívam vývinu Matice slovenskej a pokrokového, moderného Slovenska. V spojitosti s kandidatúrou súčasného predsedu vlády Slovenskej republiky Roberta Fica vyslovuje Výtvarný odbor Matice slovenskej vo svojom mene absolutórium k jeho doterajšej činnosti v záujme a na prospech Matice slovenskej.

Doc., akad. maliar Stanislav Harangozó
Akad. maliar Mikuláš Klimčák
Ing. Milan Medúz
Akad. sochár Stanislav Mikuš
Akad. sochár Marián Polonský
PhDr. Emil Semanco
Akad. mal. Ivan Schurmann
Akad. maliar Andrej Smolák
PhDr. Ladislav Skrak
Akad. maliar Josef Šarman

Od našich matičných prispievateľov z celého Slovenska

Spod spravodajského pera

■ MATIČNÝ PLES VO FIĽAKOVE

V polovici februára je plesová sezóna v plnom prúde. Matičný ples bol aj vo Fiľakove. V piatok ešte prebiehali posledné prípravy sály Kultúrneho domu, dolaďoval sa program a dopĺňali posledné ceny do tomboly. Ples sa mohol začať. Sobotný večer si k vyzdobeným stolom sadli ľudia plní očakávania dobrej zábavy. Úvod patril mladým tanečníkom z tanečného klubu Dance Attack z Lučenca, ktorí sa predviedli v štandardných, ale i latinsko-amerických tancoch. Blok spoločenských tancov doplnil svojím vystúpením Folklórny súbor Jánošík, pôsobiaci pri Dome MS vo Fiľakove. Keď hostiteľky Alena Rezková, riaditeľka D MS, a Lenka Bábelová, predsedníčka MO MS Fiľakovo povedali pár slov na privítanie a popriali prítomným dobrú zábavu, ples sa začal. Keďže hudba priam pozývala pozvŕtať sa v tanečnom kole, parket sa zaplnil hneď, ako zazneli prvé tóny. Hudobníci striedali rôzne hudobné žánre, a tak si na svoje prišli starší i mladší. O polnoci prišla na rad bohatá tombola a keď aj posledná cena našla svojho majiteľa, zábava pokračovala. Spev a hudba sa rozliehali kultúrnym domom až rána, keď sa v príjemnej nálade rozišli aj poslední tanečníci. Čo viac si priať? Ples sa nám skutočne vydaril a zostáva už len tešiť sa na ďalší. O rok teda do tanca, priatelia!

Alena REZKOVÁ

■ ZAUJÍMAVÝ MAŠKARNÝ PLES

Február je už tradične spojený s fašiangovou zábavou. Dospelí sa väčšinou zabávajú na plesoch, mládež na nejakej zábave či diskotéke, no a tým najmenším je tak trochu ľúto, že sú mimo hry. My sme pre nich vymysleli zaujímavý maškarný ples. Najprv tvorivá dielňa – deti si vlastnoručne pripravovali masky. To bolo radosti a zaujímavých nápadov. A netreba k tomu veľa. Farebné papiere a výkresy, nožnice, pastelky, lepidlo, šablóny na škrabošky či masky – to je materiál. Dôležitejšia je však dobrá vôľa a ochota zo strany detí i usporiadateľov. Tento piatok v sále kultúrneho domu nechýbalo ani jedno, ani druhé, všetka činnosť bola okorenená šťastnými úsmevmi detí, ich nápady nás milo prekvapili. Smäd sme uhasili dobrým ovocným čajom a chuť na sladké drobným pečivom a ovocnými cukríkmi. Na záver si deti v takto vytvorených maskách aj zatancovali. Môžete nám veriť, že ani jednu z masiek nám nedarovali a vzali si ich so sebou ako spomienku na pekné popoludnie. Vzájomne sme si poďakovali za účasť, činnosť, disciplínu a dobrú náladu. Čo ešte dodať. Napríklad: najmladší účastník bol trojmesačný Andrej, ktorý vykukoval z plecniaka, deväťnásťmesačná Nela behala a zaujímali ju aj masky. Najstaršia účastníčka mala asi niekde okolo sedemdesiatky, slušnosť káže presný vek a meno neprezradiť, tak neprezradím, len sa všetkým poďakujem za krásnu atmosféru, členkám MO MS v Čiernej Lehote za organizáciu a obecnému zastupiteľstvu a starostke obce Čierna Lehota Ivete Potočnej za poskytnutie miestnosti a príspevok na materiál a občerstvenie. Poprajme si v priebehu roka viac takýchto akcií, ktoré každého účastníka o čosi pekné obohatia.

Darina FIGUROVÁ

■ FAŠIANGOVÝ KARNEVAL

Fašiangové zábavy v Dome MS v Nitre sa už stali tradíciou. Tento rok sa cirkevné centrum voľného času, centrum rodiny v spolupráci s Domom MS rozhodli pripraviť zábavu nielen pre dospelých, ale najmä pre našich najmenších. Zorganizovali fašiangový karneval, kde deti mohli popustiť uzdu svojej fantázie a aspoň na chvíľu sa stať tým, o čom snívajú. V sále pobehovali malé princezné, kovboji, piráti, rytieri a draci. Na úvod riaditeľka Domu MS v Nitre Mária Miháliková pozdravila všetkých zúčastnených krátkym príhovorom. Prítomným sa prihovorila i zástupkyňa centra voľného času a zástupca centra pre rodiny. Celým programom nás sprevádzal kaplán Ľubor Gál z Farnosti sv. Gorazda. Deti a dospelí ocenili jeho zmysel pre humor a bezprostredný prístup. Deti sa mohli zapojiť do súťaže o najkrajšiu karnevalovú masku, mamičky sa postarali o občerstvenie, mohli vyhrať vecné ceny v tombole a zabaviť sa na diskotéke. Všetci spolu prežili príjemné popoludnie a veríme, že sa opäť stretneme na budúci rok.

Michaela KARÁČOVÁ

■ SLÁVNOSTNÁ AKADÉMIA

V základnej škole v Jasove sa konal v poradí už 8. ročník matičného festivalu Jasovská matičná paráda. Vedenie školy na čele s riaditeľkou Alžbetou Mačatovou a s matičiarmi z domáceho MO MS pripravili v Jasove nádherný program slovenského slova, tancov, ale aj ľudového spevu, ktorý bol tento rok venovaný 150. výročiu najstaršej národnej, vedeckej a kultúrnej ustanovizne na Slovensku – Matice slovenskej. V rámci tohto festivalu sa uskutočnila slávnostná akadémia k 150. výročiu vzniku Matice slovenskej. Žiaci vyšších ročníkov školy vystúpili s pásmom, ktoré pripravil zakladateľ Jasovskej matičnej parády František Mrva. Do Jasova na tieto dve významné matičné aktivity osobne zavítal literárny vedec a dekan Filozofickej fakulty UPJŠ v Košiciach Ján Gbúr. V rámci tohto matičného sviatku v Jasove bola ocenená riaditeľka školy Alžbeta Mačatová Pamätným listom predsedu Matice slovenskej Mariána Tkáča a Zlatou knihou Matice slovenskej za jej neoceniteľný prínos pri rozvíjaní matičných aktivít na tejto unikátnej škole, ktorá je príkladom pre všetky základné školy v celej SR.

František MRVA

PRIPOMÍNAME SI

8. marca

– pred sto šesťdesiatimi rokmi sa v Smolníckej Hute narodil Štefan Zimmerman (1849 – 1894), náš misionár, ktorý ako tridsaťpäťročný šiel do Mozambiku, dokonale si osvojil jazyk kmeňov okolo rieky Zambezi a bol tvorcom spisovnej bantumčiny

– stopätnásť rokov od narodenia vynikajúceho slovenského maliara Jozefa Kollára (1899 – 1982); témou jeho obrazov bola najmä rodná Banská Štiavnica a okolie

– osemdesiatin sa dožíva dramatik Ján Solovič, ktorý začal písať pre rozhlas ešte ako študent zvolenského gymnázia, jeho tvorba výrazne poznačila dramaturgiu slovenských divadiel, televízie a rozhlasu v rokoch 1960 – 1990

9. marca

– sto rokov od smrti národovca, dlhoročného predsedu SNS Dr. Pavla Mudroňa (1835 – 1914)

– pred sedemdesiatimi piatimi rokmi (1939) sa začala vojenská akcia pražskej vlády proti slovenskej autonómii, ktorú nazvali Homolov puč, aby sa politici alibizovali a vina padla na jedného generála

– osemdesiatin by sa dožil prvý kozmonaut na svete Rus Jurij Gagarin (1934 – 1968); zahynul pri cvičnom lete

– okrúhle životné jubileum má poetka, esejistka a spisovateľka pre deti Dana Podracká, z jej poézie spomeňme aspoň zbierky Hriech, Meno, Vysoká zver..., z esejí knihy Mytológia súkromia, Jazyky z draka a i.

10. marca

– v Zemianskom Podhradí sa pred sto šesťdesiatimi piatimi rokmi narodil bibliograf Ľudovít Rizner (1849 – 1913), autor série školských učebníc, publicista; jeho najvýznamnejším dielom je šesťzväzková Bibliografia slovenského písomníctva od najstarších čias do roku 1900

– pred dvoma rokmi začal horieť hrad Krásna Hôrka

11. marca

– Jozef kardinál Tomko, slovenský kňaz, vysoký predstaviteľ Svätej stolice, emeritný prefekt pre evanjelizáciu národov sa dožíva požehnaných deväťdesiatich rokov

12. marca

– pred deväťdesiatimi piatimi rokmi (1919) maďarský parlament schválil zákon, ktorým vyhlásil vznik Slovenskej krajiny a maďarské územie obývané Slovákmi (Zadunajsko) malo mať tak v rámci Maďarska autonómiu; zákon sa nikdy nerealizoval

13. marca

– v roku 1939 si dal Dr. Jozef Tiso autonómnymi orgánmi Slovenskej krajiny odsúhlasiť svoju cestu do Berlína na pozvanie A. Hitlera, na prijatí mu Hitler oznámil, že Nemecká ríša obsadzuje Čechy a Moravu a ak Slovensko nechce padnúť za obeť svojim susedom, nech vyhlási samostatnosť s nemeckou garanciou (sedemdesiate piate výročie)

– sedemdesiatiny má Jozef Markuš, bývalý predseda Matice slovenskej

14. marca

– sedemdesiatpäť rokov uplynulo od vzniku prvej Slovenskej republiky (1939 – 1945)

– osemdesiatiny má Eugen A. Cernan, americký kozmonaut slovenského pôvodu

(jč)

Z KNIŽNEJ PONUKY VMS

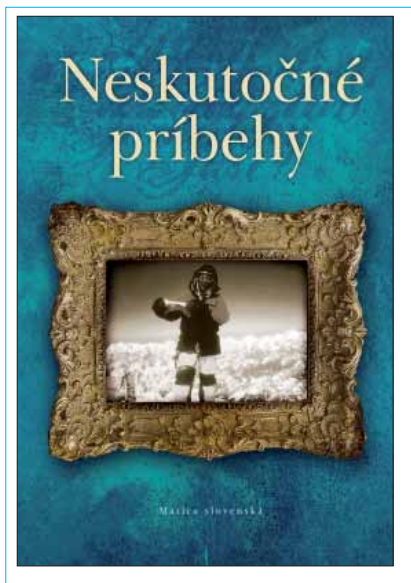

Ján ČOMAJ: Neskutočné príbehy

Sedem beletrizovaných biografických príbehov (či literárnych reportáží) podáva strhujúce sondy do životných osudov a zlomov výnimočných slovenských osobností a netradične podaný príbeh tatranskej víchrice. Výnimočné dielo výnimočného autora sa číta na jeden dúšok a otvára nám dvere do trinástych komnát osobností a udalostí, o ktorých sme si mysleli, že vieme... a ani sme netušili...

vydavatel.sk

WWW.VYDAVATEL.SK

043/490 68 72

info@vydavatel.sk

Vydavateľstvo Matice slovenskej tvorivo nadväzuje na vyše 140-ročnú tradíciu vydavateľskej činnosti Matice slovenskej. Okrem celej škály vydaní Matice slovenskej tu nájdete pestrý sortiment z produkcie iných vydavateľstiev na Slovensku i v Českej republike.

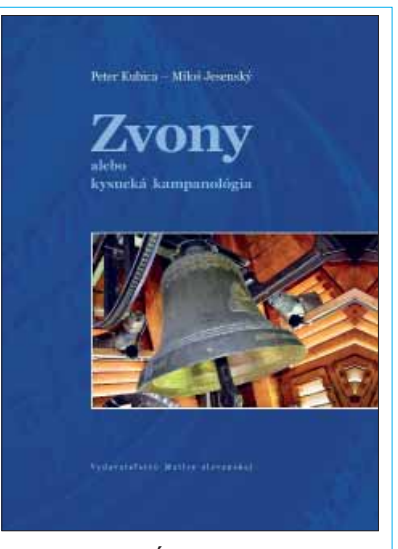

Miloš JESENSKÝ, Peter KUBICA: Zvony alebo kysucká kampanológia

Vykročte s nami za tajomstvami zvonov, po zabudnutých cestičnách Kysúc, po vŕzgajúcich schodoch v kostolných vežiach, obdivujte umenie zvonolejárov z rôznych končín Európy, spoznajte čudesné príbehy vzácnych zvonov. Kniha o kysuckých zvonoch, zvoniciach, tradíciách zvonolejárstva a ďalších kampanologických zaujímostiach je prvou svojho druhu na Slovensku!

Týždenník Matice slovenskej. Vydávajú MS a VMS, s.r.o., IČO 00 179 027, IČO 36 418 404. Martin. Šéfredaktor Maroš SMOLEC. Zástupcovia šéfredaktora Michal BADÍN a Emil SEMANCO. Sídlo: P. Mudroňa 1, 036 01 Martin. Tel: 043/ 40 12 837 - 8, 41 34 535, 40 12 811, e-mail: snn@matica.sk, snnredakcia@matica.sk. Filiálna redakcia: Grösslingová 23, 812 51 Bratislava. Tel: 02/ 52 96 57 52. Administrácia: Matica slovenská, P. Mudroňa 1, 036 01 Martin. Tel: 043/ 40 12 837 - 8, 41 34 535. Tlač Ultra print, Bratislava. Rozširuje PNS, Mediaprint Kapa a redakcia. Redakčná rada: Marián TKÁČ, Ján ČOMAJ, Ján JANKOVIČ, Jaroslav CHOVANEC, Drahoslav MACHALA, Peter CABADAJ. Podávanie novinových zásielok povolené OZ SsRp Banská Bystrica, č.j.1081-93-PTP z 30. 3. 1993. Objednávky na predplatné prijíma redakcia SNN, Slovenská pošta a každý doručovateľ. Objednávky zo zahraničia: redakcia SNN a Slovenská pošta, a. s., Stredisko predplatného tlače, Námestie slobody 27, 810 05 Bratislava 15, e-mail: zahranicna.tlac@slposta.sk. Ročné predplatné 26 €, v ČR 530 Kč + 460 Kč poštovné, Európa 100€, ostatný svet 180USD. Neobjednané rukopisy a fotografi e nevraciame. MIČ 49 644, ISSN 0862-8823. EV 4009/10.